

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXIX.

LISTOPAD 1933.

BROJ 10.

RATIMIR STEFANOVIĆ

BEOGRAD

NA JEDNOJ NAŠOJ NEPOZNATOJ PLANINI

Na jugoistoku Kraljevine Jugoslavije ili bolje reći u njenim najistočnijim dijelovima, na samoj jugoslavensko-bugarskoj granici ili paralelno sa njom, pružaju se grebeni istočno-vardarske grupe Rodopske planinske mase, najstarijih planina na Balkanu.

Samim svojim geološkim sastavom, svojim spoljašnjim oblicima, svojom za Jugoslaviju relativno velikom visinom i najzad prekrasnim vidicima ove planine imaju sve uslove da preko njih grebena prošetaju planinari i turisti u većem broju. Na žalost, s jedne strane zato što se ove planine nalaze dosta daleko od Beograda kao najbližeg aktivnijeg planinarskog centra, a s druge strane zato što su ove planine malo poznate planinarima, posjećuju se vrlo rijetko, premda onima, koji na njih dođu, pružaju obilje zadovoljstava.

Srpsko planinsko i turističko društvo iz Beograda, da bi planinarama omogućilo i olakšalo posjet ovih planina, uspjelo je da se u jednom rudniku na padinama ovih planina otvori planinarska kuća, koja lijepo može da posluži za sklonište.

Pokušat ću da u ovom svome članku u kratko opišem jedan od najzanimljivijih dijelova ove grupe planina; da opišem planinu Besnako bila, ne bi li tako možda pokrenuo nekog od mnogobrojnih jugoslavenskih planinara, da posjeti i ove zanimljive krajeve.

Uputimo li se vlakom iz Niša prema Skoplju, odmah pošto pređemo poznati Leskovac i malo poznatu Grdeličku klisuru, dolazimo u krajeve, koji u mnogome sliče onima iz Južne Srbije. Tu zapravo Južna Srbija i počinje. Južna Morava, tu još sasvim mala, gotovo potok, plavi okolinu, kojom protiče, pretvarajući tako svoju dolinu u blatišta i močvare, slične onima iz doline Vardara više na jugu.

Dolina Južne Morave, poslije Grdeličke klisure, postepeno se širi i gradi Vranjsku kotlinu, koja se dalje produžuje u skopsku. S jedne strane ovu kotlinu zatvaraju planine kopaoničke grupe Rodopske planinske mase kao što su Lisac, Žegavac i Skopska Crna gora, dok se sa druge strane pružaju uporedo sa granicom prema Bugarskoj glomazni

masivi planine Osogovo, sa nizom isprepletanih grebena i visova, kojih je prosječna visina dvije hiljade metara.

Nas za sada ne interesuje centralni dio Osogov-planine, nego ćemo se zadržati na njenim sjevernim dijelovima i ograncima, i na najznačajnijem vrhu toga dijela, Besnoj Kobili sa nadmorskom visinom od 1945 m.

Besna Kobila, zajedno sa ostalim okolnim visovima Strešerom (1875 m), Valodzijem (1826 m) i Šupljom padinom (1853 m), gradi prirodan planinski grebenski bedem između moravske doline kod Vranje i varošice Bosiljgrada koji leži na granici prema Bugarskoj. Pri tom se ovaj zid više približava granici te je od nje udaljen oko pedeset kilometara. Pa ipak, zbog rđavih i dugih saobraćajnih veza, stanovnici su ovih krajeva upućeni u svojim potrebama na Vranje, koje je dalje, a ne na Bosiljgrad. Jer Bosiljgrad, kao značajnija točka ostavljen je skoro samome sebi u pozadini ovih planina, teško prolaznih za saobraćajna sredstva. Samo dva bolja druma vezuju zaleđe sa željezničkom prugom Niš—Skoplje. Jedan vodi od Vladičićnog hana preko Surdulice, a drugi, inače zimi neprohodan, vijuga iz Vranje te uspinjući se na planinske grebene prelazi Besnu Kobilu i spušta se u Bosiljgrad.

Možda bi se iz više razloga izradio i koji drugi put, ali se ne može. Nije lako ni jeftino dizati na pr. željeznicu do dvije hiljade metara visine, pa je po tom spuštati dolje, a još je teže bušiti kompaktne mase kristalastih škriljevaca, od kojih su ove planine sastavljene, da bi se moravska dolina vezala kraće i zgodnije sa granicom. I zato u ovim krajevima postoje dvije potpuno odvojene grupe stanovništva: jedna, kojoj je žila kučavica Vranje, a druga znatno manja, koja se okreće Bosiljgradu. Prva predstavlja stanovništvo sa sjevernih i zapadnih padina ovih planina, dok je druga iz dolina nekolikih rijeka iz okoline Bosiljgrada. Ove dvije grupe u mnogom se razlikuju jedna od druge. Ona prva, vanjska, predstavlja divni čisti srpski elemenat, tako čist da čovjek skoro ne može da povjeruje, da je granica tako blizu, dok je druga, bosiljgradska prošarana bugarskim življem, razumije se prema našem još uvijek u manjini. Oni iz dolina oko Bosiljgrada su, čini mi se, i mekušniji, dok ovi imaju crte tvrdoće.

Narod ovih krajeva je većinom plav, snažan i jedar kao što su ovi stanovnici planina i njihovih visina. Očvrsnuli u borbi sa nemirnim elementima prirode i brda, oni su zadržali u sebi karakteristične crte Slavena-brđana: hrabrost i izdržljivost vezanu sa mirnoćom, osjećajnošću i mekoćom duše. U svojim skromnim domovima rasturenim po planinama očuvali su lijepo narodne običaje, a naročito mi se dopalo njihovo poštjenje, na kakvo sam naišao još jedino u Sloveniji. Nošnja im je priprosta i gruba, no i praktična. Ne umotavaju se mnogo u

gunjce, kako to rade u nekim našim krajevima, pa čak ni preko zime, koja zna da bude i te kako opaka. Valjda su zato i ostali uvijek zdravi i čudesno čvrsti brđani. Tekovine varoškog života nisu došle do njih, niti ih oni žele. U razgovoru su otvoreni i, što sam naročito opazio, djetinjasto naivni i radoznali... Eto, toliko o samom stanovništvu, a sada zađimo u njihov zavičaj.

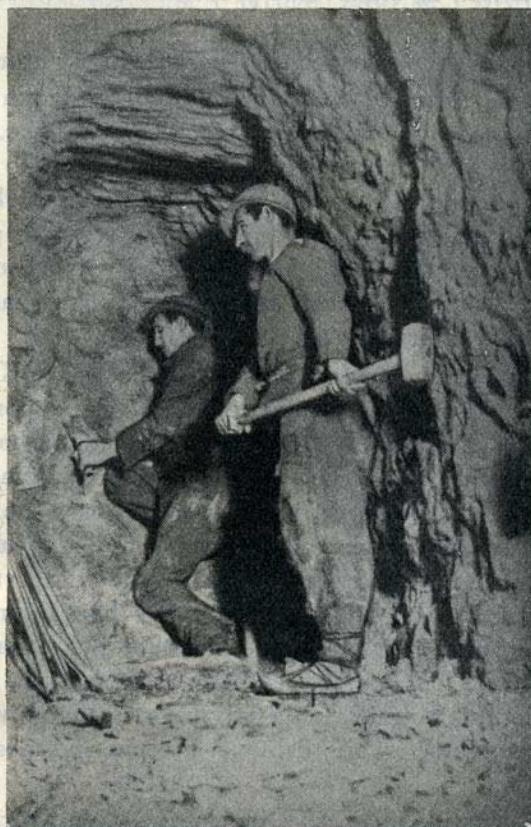

Foto: R. Stefanović

U rudniku na Besnoj Kobili

Čim siđete s vlaka, da se uputite na ove planine, zadržat će vas i prva znamenitost ovoga kraja: Vranjska banja. Jer do nje se obično ide željeznicom, pa se dalje nastavlja pješke u planine. A kad smo već tu, treba i njoj posvetiti nekoliko redaka.

Vranjska banja je čuvena po svojim vrelim sumpornim izvorima, kojih temperatura dosiže visinu od 90 stupanja Celzijusovih, te koje pokazuju i radioaktivne osobine. Izvori vrele vode su vrlo bogati tako, da voda otiče otvorenim potokom, koji se isparuje i puši u hladnom

uzduhu, naročito u jutro, te pruža vrlo lijepu sliku. Uz vreli sumporni izvor ima Vranjska banja i izvor vode sa sadržajem željeza, te se u njoj s uspjehom liječe mnogi bolesnici iz krajeva Srbije, koji ljeti ovamo dolaze. Ima i lijep položaj, te kao i planinsko ljetovalište također dolazi u obzir, jer se nalazi na visini od 350 m nad morem. Banjom upravlja država, koja je uredila i veliki banovinski hotel, no posjet ipak ostaje ograničen na stanovnike predratne Srbije, dok su svi ostali krajevi ili inozemstvo slabo ili uopće nisu zastupljeni.

Od željezničke stanice okrenut ćemo na drugu stranu putem, koji se paralelno pruzi provlači kroz vrbake i pored divnih vitkih jablanova. Dok hodamo njim, svaki čas susrećemo seljake. I odmah se poznaje što su, jer dok Srbin nosi samo šajkaču, rijetko šubaru, dotle strašljivi Bugarin, koji rijetko čak ovamo zaluta, nosi kačket. A još po nečem se raspoznaaju: po otpozdravljanju. Prođem pored Srbina, pa mu kažem »dobar dan!« Odgovor je uvijek isti ili još češće »Bog ti pomogao!« A Bugarin, čuvajući svoje stare običaje, namršten, odgovara uvijek samo »dobra sreća«.

Pošto predlete drumom dva kilometra i pregazite Korbevačku rijeku, što tu brza kroz dolinu, dolazite na već prije spomenuti put za Bosiljgrad, koji ovdje nazivaju »ruskim« zato, što su ga 1920. godine gradili izbjeglice Rusi-kozaci. Ovaj se put uspinje stalnim serpentinama na planinu Besna Kobila do hiljadu i pet stotina metara nadmorske visine, da se s druge strane naglo spusti u dolinu Ljubatske rijeke, uz koju se provlači do Bosiljgrada. Ovdje vrijedi kao vrlo dobar put, ma da je sav neravan i izlokan. Bio kakav bio, s turističke strane on je lijep, sa svojim oštrim zavojima, dubokim provalijama, okomitim padinama i vidicima u doline, što leže skoro pod nogama putnika. To je pravi planinski put, a zimi, kada naviju snijegovi i vjetar zapjeva njegovim serpentinama svoje drhtave pjesme, postaje u opće nepruhodan.

No i ljeti pravi planinac, koji ide pješke, ne će koristiti ovaj put. Dugo bi bilo preko trideset kilometara vijugati njegovim serpentinama, kada postoji drugi mnogo kraći. Uostalom, zar bi i mogao planinar, navikao na krivudave i vrletne planinske staze, pješaćiti šest sati širokim državnim cestama!...

Odmah tu, na početku doline Korbevačke rijeke, a pokraj samoga ruskog puta, smjestilo se simpatično selo Korbevac. Od njegove općine skrećemo na lijevo uz brdo izlokanim seoskim putem, te ujedno za nekoliko sati skraćujemo pješačenje. To je »talijanski« put, nazvan tako zato što je izgrađen od strane jednog dioničkog društva u Milanu, koje je nekada eksploatiralo rudnik olova na padinama planine Besna Kobila. Ovaj put, građen devedesetih godina prošloga stoljeća, možda je nekada predstavljao dobar prijelaz preko planina za sao-

braćajna sredstva, no danas, zapušten, i već dvadeset i pet godina neopravljan, gori je i od najobičnijeg seoskog krčanika i jedva se još volovska kola njim provlače. U ostalim nekim dijelovima on je tako strm, te ne mogu da shvatim kako su uopće prevozna sredstva mogla da idu njim i kada je bio nov. A ima dijelova, u kojima je opet dobar i gdje bi čak i automobili mogli da prolaze, no to je samo mjestimice. Inače same rupe, kamenje i jaruge. Zato se i ovdje kao i u svim

Foto: R. Stefanović

Vodopad na Suhoj Ljubati

brdskim krajevima saobraćaj većinom vrši malim ali izdržljivim planinskim konjićima. Ovi izgledaju onako mali vrlo bijedno, ali zapre-paste čovjeka lakoćom, kojom nose terete i na najstrmijim mjestima puteva u planinama. Kolski i automobilski promet upućen je na glavni državni »ruski put« . . .

Talijanski put vijuga većinom vrhuncem grebena čas uz brdo a čas niz, preko ogoljelih brda sa niskom travom i rijetkim drvećem, ili kroz kržljave šume, na čijim se stablima jasno opažaju tragovi teške

borbe sa snažnim planinskim elementima prirode. No nije to onaj dosadni jednolični put, koji nalazite na nekim golim brdima našim. Planina Besna Kobila ima nešto lično svoje, što je čini privlačnom i lijepom, što oplemenjuje njene pejsaže i ako tako oskudne detaljima, koje vidicima daju šume i stijene. Bar s ove strane! Jer s druge strane, tamo prema Bosiljgradu, i Besna Kobila je drugačija. Tamo su po blagim i travnatim padinama izbile izrezuckane gromade i skupovi stijena, šarenih od raznih ruda, koje kriju u sebi, strmih i drskih svojim oblicima, čudnovato izvajanih moćnom rukom prirode. Tu će plezalac naći zadovoljstva i puno dobrog terena za vježbu i training... A odavde, od Vranjske banje, sve je blago, sve prijatno. Teren se lagano uspinje zatalasanom površinom brda, kojim vodi put.

Tri do četiri sata hoda talijanskim putem, pa se stiže u selo Kriva Feja. Stiže se u selo! Kako je to smiješan izraz za prilike u ovim krajevima. Jer stići u selo ne znači doći u naselje sa kućom jednom do druge. Nema ovdje sela i ulica, niti je sve na jednom mjestu. Centar je kod crkve, škole, žandarmerijske stanice i kavane, dok se kuće vide raštrkane po planini na sve strane, a u razmaku od po nekoliko kilometara. Zato se ne valja čuditi, ako vam se dogodi ono, što se meni dogodilo, kada sam poslije četiri sata hoda pitao seljaka: koje je to selo, a on mi reče ime onoga sela, iz kojeg sam prije četiri sata pošao. Ni naši najveći gradovi ne zauzimaju tačko prostranstvo, kakvo zauzimaju ova sela od po dvije tri stotine duša.

U Krivoj Feji sastaju se opet talijanski i ruski put, da se, rastavši se poslije Feje, nikad više ne sastanu. Jer cesta zaobilazi vrh Besne Kobile i spušta se u dolinu, kojom produžuje do Bosiljgrada, dok se talijanski put dalje uspinje, sada već osjetnije, do prijevoja pod samim vrhom Besne Kobile, da se zatim malo spusti do već spomenutog rudnika olova, u kom se više ne radi, a koji pruža planinarima kuću za sklonište.

Ovdje je već i više šuma, doduše kržljavih planinskih bukava i hrastova, ali ipak šume ima...

Dok se uspinjete iz Feje, s vremena na vrijeme pozdravit će vas kroz granje rijetkog drveća vrh Besne Kobile sa trigonometrijskom piramidom i oblacima, koji kovitlaju oko nje... Inače malo po malo, usiječen u okomite, skoro vertikalne padine planine, put se penje između Velike Besne Kobile i Male kobile, koju još zovu »Ljuta«. Na prijevoju između njih, dočekat će vas zvučne fanfare vjetra, što obigrava oko vrhova planina i ruševina nekadane karaule. Jer tu je nekada bila granica i tragovi međe se i sada poznaju.

Sa prijevoja se za pola sata stiže do vrha, pa se s njega može spustiti izravno u rudnik. No još je bolje da prvo pođete do planin-

ske kuće i da se odmorite i okrijepite u njoj, pa tek zatim da podete na vrh iz samoga rudnika.

U zamrlom rudniku ljubazno dočekuje goste čuvar. Otvara kuću, koja ima dosta postelja i udobna je. Peći su u sobama, a i drva su tu, pa se uz toplu peć i vrući čaj brzo otkravi duša i raspreda razgovor. A peć je na ovim visinama i usred ljeta dobro došla.

Čuvar željno guta svaku riječ, jer ovdje, odsiječen od svijeta, raduje se kao dijete, ako neko nađe. A ako je planinara više, bar dvojica, trojica, ubrzo će postati veselo i prijatno. Baš ovaj drugarski ton, ovo večernje raspoloženje u planinskim kućama, usamljenim i opkoljenim mistikom i tajanstvenošću planinskih noći, opaja i razveseljuje planinara. Ove večeri, na visinama u planini, uz slabu svjetlost vatre ili lampice, za mene znače najljepše uspomene iz planinarenja. Tu planinari postaju braća, tu se javljaju prijateljstva, koja se više nikada ne raskidaju. Tu je uvijek veselo i čovjek se glasno smije i najobičnijoj dosjeci, jer osjeća potrebu za smijehom, za radošću. U tim trenucima čovjek postaje razuzданo veseo, možda i sretan.

Divni su i vidici sa Besne Kobile. S jedne strane pruža se pogled na Moravu i visove na njenim obalama, dok se na jugu, ako je samo malo vedro, pomalja gorostasna Šar-planina. Prema jugo-istoku pak puca pogled na masu planina, grebena i šuma planine Osogovo, da dalje odluta tamo daleko u Bugarsku. Predveče, kada se naročito lijepo razvedri, dok se blještava krv sunca, koje zalazi, prosipa po kosama u šumama, što leže ispod kuće po dolinama, tamo daleko ... sasvim daleko, preko gomile grebena i visova, ocrtava se na razvedrenom horizontu suri masiv Rila planine, sa vrhovima, koji blješte od bjeline snijega. . .

Tonu polako magle u doline a noć se spušta . . . Koliko sam takvih večeri proveo na balkonu planinske kuće nepomičan, zamišljen, sve dok me ostra hladnoća planinske noći ne bi natjerala da uđem unutra. Kakva se sve osjećanja ne bude u čovjeku, tako malenom u ovim silnim masivima. I oni najbjesniji, i oni najsilniji, oni, koji se smatraju najvećim realistima, u ovim trenucima postaju čudnovato skrušeni i tihi, toliko nemoćni, toliko bijedni na ovome mjestu. Zar je onda neobjašnjiva ona fanatična ljubav planinara prema planini? Zar treba onda čovjek da se čudi Tibetancima u Aziji, koji Himalaje i njihov najviši vrh Gaurisankar-Mont Everest smatraju božanstvom i nazivaju ovu planinu »majkom cijelog svijeta«? Čudesna je snaga, koja u prirodi izbjiga iz planina, no još je čudesniji, ali i ljepši uticaj, koji ona može da vrši na čovjeka . . .

Kada ste već u rudniku, iskoristite priliku, pa sa malom rudarskom lampom — no samo uz pratnju čuvara — protumarajte kroz rudničke hodnike i galerije.

Divno je u tami rudničkih rupa. Zar ima nečeg idiličnijeg i više romantičnog od one pomrčine, gусте као тjesto, која са dubokom neporemećenom tišinom rudničkih okана, natjera čovjeka, да се најези од straha. Sjećam сe, kada сам приje nekoliko godina prviput ulazio u rudnička okna, kako ме obuzimaše neka tjeskoba i strah. Jedva сам čekao da izadem napolje iz onoga mraka. Ali se čovjek vremenom navikne.

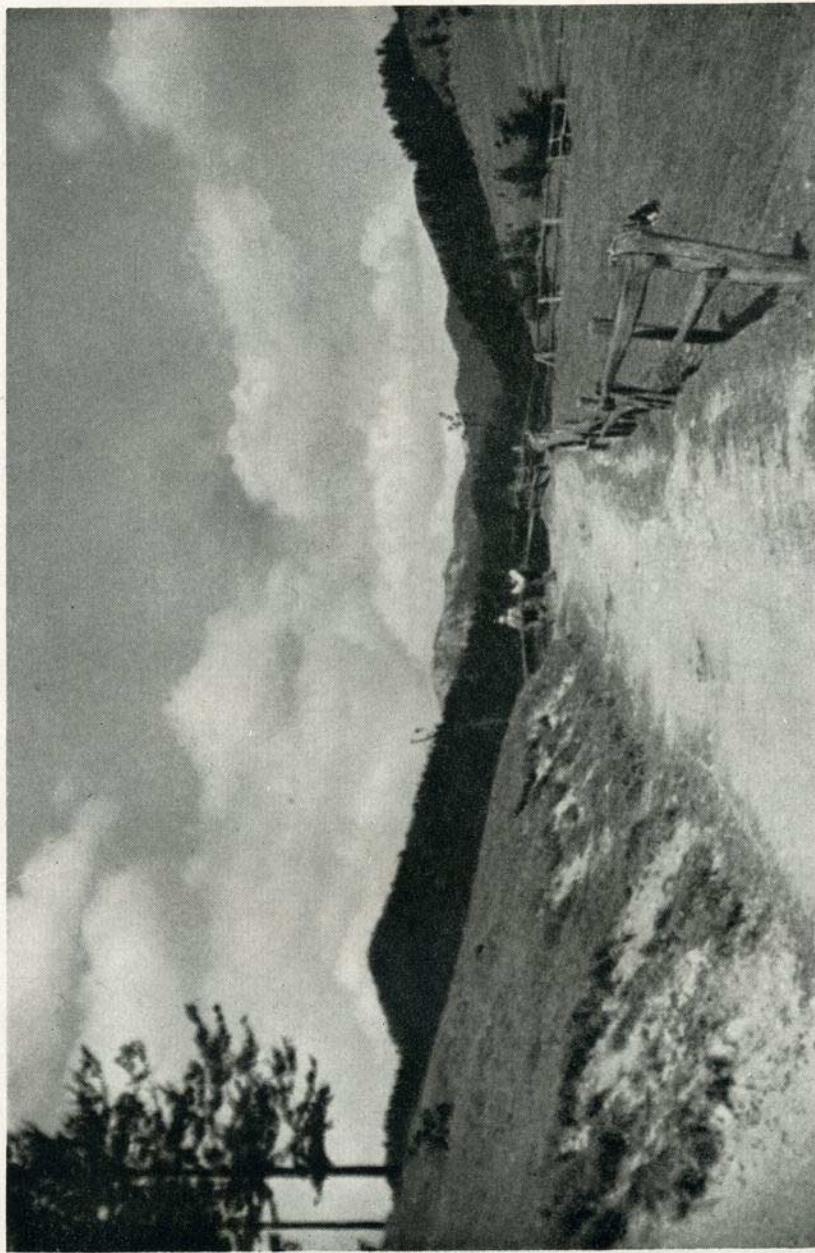
• Ovdje je sve tako svečano i lijepo. Idem tako, kraj nogu mi pljuska voda, što teče kroz galeriju, a neravnine u stijenama prave ispred mene u tami džinovske i sablasne slike i prikaze. Počnem da pjevam, pa prestanem i slušam kako se talasaju valovi uzduha, noсеći мој глас daleko negdje do kraja galerije, da mi ga poslije koje minute vrate kao duboki odjek. Ili kad zatutnji i wagonet krcat rudom, po zardalom rudničkom galerijskom kolosjeku. To bruji i grmi, да се čini da će mi se istog trenutka srušiti na главу сва она маса stijena. A tek kada se potpali dinamit i kada snažan prasak njegovih detonacija projuri galerijama, ispunjavajući ih svojim karakterističnim zaguljivim dimom, kako je tek onda ovdje sve veličanstveno!

Ali . . . Zanijemile su galerije rudnika na Besnoј Kobilи! Tužno stoje i lagano propadaju kompletна постројења за вађење i прераду rude. Metal se više ne izvlači iz mračnih rudničkih otvora. Za vrijeme rata je mnogo srušeno; цijene rudi су сада ниске, nema računa.

Sa Besne Kobile i od planinske kuće može čovjek da napravi divne izlete na sve strane. Samo desetak minuta па ste na Đavolskoj vodenici, jednoj dolini, коjoj ovaj naslov lijepo i pristaje. Sa dvije strane dižu se okomite padine, коje zatvaraju visoko dolinu, на чијем dnu leži masa razvaljenog камена i stijena. Tu, за tim strmim padinama sa strane, nalaze se rupe, kao tragovi rudarskih radova još starih Rimljana. Da li су то баш били Rimljani, како се оvdje прича, или познији Vizantinci, или можда и Sasi,rudari naših starih vladara iz doba Nemanjića, не смije se s uvjerenjem tvrditi,, ali да су то радови од прије mnogo godina i vijekova, svakako smije čovjek da povjeruje, jer svи tragovi који су нађени, upućuju на stare rudare. Njihovi узани hodnici i pukotine probude u čovjeku osjećaj tajanstvenosti, баш као што се у tvornici за прераду rude, долje на Kozjem Dolu, где svи strojevi стоје као да су јуће zaustavljeni, lijepo osjećа prolaznost života i vremena.

Brzi planinski potok, који зову Suha Ljabata, који teče kraj tvornice, sa bezbroj malih slapova, vodopada i brzaka, razveseli i

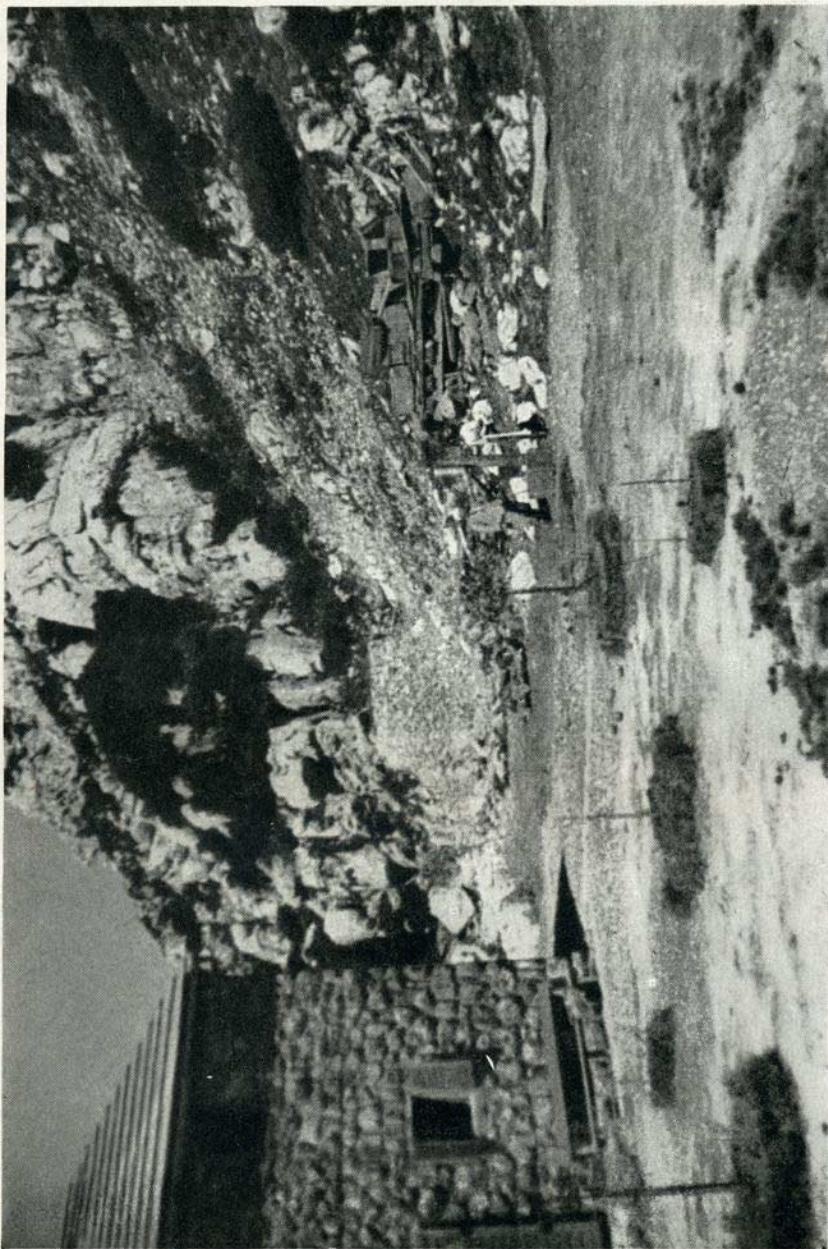
Još nije bilo šest sati, kada smo se počeli dizati i praviti toa- osvježi. A ako сe želi veći izlet u dalju okolinu, treba поći do Bosilj grada, niz Suhu Ljubatu која се дочнije pretvara u veliku Ljubatsku

NA PUTU K RISNJAKU

Foto Antun Glad

PRED PLAN. DOMOM NA RISNJAKU

rijeku. U njenoj klisuri, pješačeći opet ruskim putem, može čovjek da osjeti mnogo radosti i divljenja, ako ima bar malo smisla za divlju planinsku ljepotu.

Promiču lijepi dani jeseni. Još možda koja kiša, pa će za njom odmah i snijeg. A zima na Besnoj Kobili pruža svojim posjetiocima posebne, možda još veće čari nego je to. Ogromne zatalasane ravni, obrasle niskom travom, zimi, kada na njih navije snijeg od po dva tri metra debljine, predstavljaju najidealnije terene za sunčare-početnike a i za izvježbane. Smuk-spuštanje sa skijevima, pri povratku sa Besne Kobile, pri dobrim snježnim prilikama traje nekoliko sati i predstavlja pravo uživanje, jer se čovjek od prijevoja pod vrhom, pa skoro do stanice Vranjska Banja neprestano srušta u vožnji. Snijega je gotovo uvijek dovoljno i kad njim oskudijevaju druge planine, ali... posjetilaca nema.

A Besna Kobila baš može da zadovolji svakoga. Skijaš će se oduševiti njenim snježnim poljanama; planinar-alpinista okomitim stijenama na drugoj strani za plezanje, fotograf-amater motivima; a slikar pejsažima i vidicima. Pa zašto i vi ne bi bili zadovoljni! Doidite, ne ćete se pokajati. I tako, ja samo mogu da završim, pozdravljajući vas plninci i skijaši sa:

»Do viđenja još ove zime, na snježnim padinama jedne naše nepoznate planine!«

DR. JOSIP POLJAK:

ZAGREB

NEKOJE PEĆINE ZAGREBAČKE I SAMOBORSKE GORE

(Svršetak)

2. Pećine Samoborske gore.

Kako smo u prvom poglavlju vidili, pećine Zagrebačke gore su u pogledu svojih dimenzija znatno ograničene, što je u vezi sa ograničenim razvojem vapnenačkog kamenja. Ovo ograničenje razvoja pećina došlo je do još jačeg izražaja u pećinama područja Samoborske gore. Razlog ovome ograničenju ne leži u ograničenom razvoju vapnenačkog kamenja, nego dijelom u njegovom mineraloškom sastavu, a dijelom u teksturi kamenja, t. j. kako je kamenje slojeno. Mineraloški sastav dolazi u obzir kod dolomitnog kamenja, od kojeg je sastavljena velika čest Samoborske gore, a koje je uslijed tektonskih gibanja izvanredno zdrobljeno tako, da se lomi u vrlo sitne čestice, pa je to razlogom da ne može doći do jačeg razvoja pećina, jer se tektonske pukotine ubrzo zaspri tim ruševnim materijalom i

sprečavaju razvoj pećina. U drugom slučaju tekstura karbonskih vapnenaca je posve lameloznog karaktera. U nekim slučajevima razviti su i posve tanko pločasti vapnenci, koji opet nisu podesni za razvoj pećina, jer se tanko pločasti vapnenci vrlo lako troše i zaspavaju pukotine, od kojih bi bile svojevremeno mogle nastati pećine. Ostali pak materijal kamenja Samoborske gore nije uopće podoban za stvaranje pećina, jer se sastoji od škriljevca, konglomerata i pješenjaka, u kojima nikada ne dolazi do stvaranja pećina. Jednu iznimku čini mladi materijal u obliku vapnenog mačka ili sedre, koji je podesan za stvaranje pećina, pa stoga u Samoborskoj gori i nalazimo jednu dosta dobro razvijenu pećinu.

1. **Pećina Podzvir** nalazi se južno od sela Rešetari kojih 30 m ispod slijepo kršne doline zvane Kačnak. Južni rub te doline izgrađen je od triadičkog dolomita, koji je cijelim tim rubom strmo odlomljen, a na tom odlomljenom dijelu nalazi se i pećina Podzvir. Po svom morfološkom karakteru ta se pećina bitno razlikuje od svih dosele spomenutih pećina Zagrebačke kao i od pećina Samoborske gore, koje ćemo opisati. Ovu pećinu ubrojiti nam je u red geološki mlađih pećina, t. j. u pećine sa podzemnim vodotokom. Cijelom naime pećinom protječe maleni potočić, koji izašavši iz pećine nosi ime Vrelo Podzvir, po čemu je i sama pećina dobila ime. Voda toga potočića je voda podzemnica, koja dolazi sa ravni Kačnak kao sabirnog terena, jer je ravan izgrađena od vapneničkog kamenja, koje propušta oborinske vode, a ove se scijedavaju prema najnižoj točci ravni, a to je baš u smjeru pećine Podzvir, jer je tu teren ispučan i isprekrižan brojnim pukotinama od kojih je najdublja i najšira pukotina ona, duž koje se razvila pećina Podzvir. Ta je pukotina bila svojevremeno uža i gotovo posve suha sa tek nešto vode cijednice, što nam svjedoče tvorevine siga na kraju pećine i vapneni mačak, koji je prevukao bio stijene na kraju pećine. Kasnijim tektonskim procesom razmaknuta je pukotina i proširena, što se očituje na prije spomenutim sigama i vapnenom mačku, jer su te tvorevine razlomljene i razmagnute od svoje prvobitne pozicije, što se jasno zapaža na novo nastalim mjestima, koji su bez vapnenog mačka. Ujedno je tom prilikom i baza pećine snižena, a sama pukotina zahvatila je dublje i dalje prema ravni Kačnik, što je imalo za posljedicu, da su se podzemne vode Kačnaka svratile na tu pukotinu i njome protječu. Kako se pećina prema ulazu postepeno spušta, to i voda, koja njome protječe, teče u malim brzicama, a razlijeva se po cijeloj pećini. Za vrijeme jakih oborina pridolazi u pećinu znatno više vode, što se jasno očituje na stranama pećine kao i na kamenju u podu pećine, jer je isto od protječućih voda posve izlizano i izjedeno i to za kojih 20 cm iznad normalnog vodostaja potočića. Ulaz

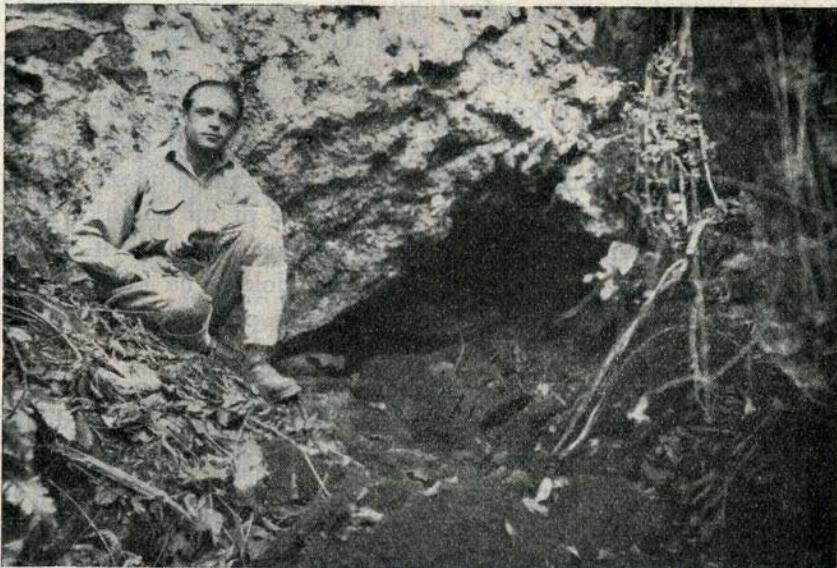
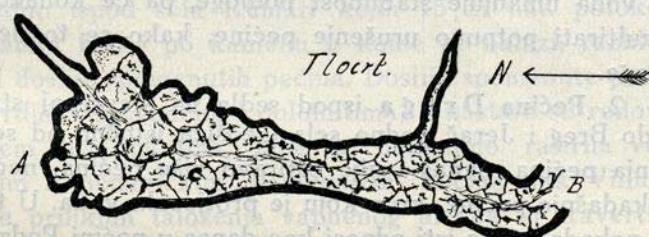
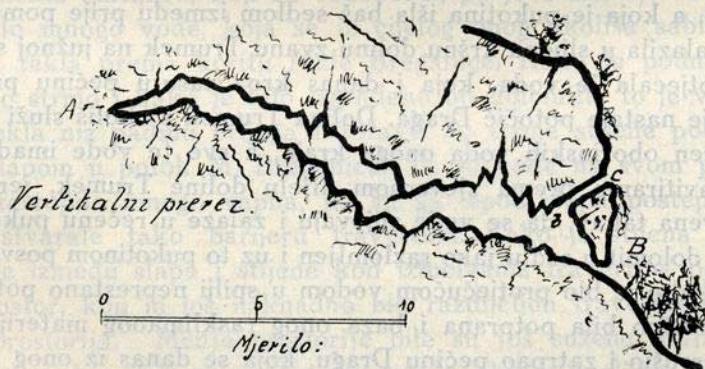

Foto: Dr. J. Poljak.

Ulaž u pećinu Podzvir.

Pecina Podzvir.

Shematični tlocrt i prerez pećine Podzvir.

C = kamenje i ruševni materijal sa stropa pećine. V = potočić, što protječe pećinom. b-c = dimnjak iznad ulaza pećine.

u pećinu okrenut je prema jugoistoku, dok sama pećina teče pravcem pukotine, t. j. od sjevera prema jugu. Ulaz je 80 cm visok, 1,20 m širok, pa voda, koja se kroz njega slijeva, teče uskom dolinicom prema Ludvič potoku, u kojega se i slijeva. Neposredno iznad ulaza nalazi se uski dimnjak, koji polazi iz unutrašnjosti u kosom smjeru prema vani, te se svršava nešto istočno od samog ulaza. Duljina pećine je 15 m 30 cm, visina joj varira od 2 m na početku, pa se snizuje postepeno na 95 cm na kraju pećine. Širina je u početku 2,25 m, u sredini se suzuje na 1 m 60 cm, dok se na kraju raširuje do 5 m, pa se naglo završuje posve uskom pukotinom, koja teče pravcem prema sjeveroistoku.

Pod pećine je ispunjen komadima kamenja, koje ponajviše potječe sa stropa pećine, pa se urušavanje zbiva i danas, jer je dolomit uslijed brojnih pukotina posve razmrvljen, a uz to vode cijednice svojim djelovanjem pospješuju proces urušavanja. Kako kroz pod pećine protječe voda, to u pećini nema spiljske ilovine, a niti siga, osim što smo ih spomenuli. Temperatura u pećini je 12 st. C. Prema današnjem stanju izgleda, da pećina neće biti dugog vijeka s razloga, što je dolomit, u kome se nalazi, vrlo razlomljen i providen brojnim pukotinama, a u drugu ruku stalno podgrizavanje protječućih voda umanjuje stabilnost podloge, pa će konačno iz tih odnosa rezultirati potpuno urušenje pećine, kako se to desilo kod pećine Drage.

2. **Pećina Draga** ispod sedla na sjevernoj strani, što ga čini brdo Breg i Jerač podno sela Geošića istočno od sela Cerja. Nekadanja pećina, danas i nije zapravo više pećina, nego samo ostatak nekadašnje pećine, kroz koju je protjecala voda. U toj pećini vladali su nekada posve isti odnosi kao danas u poćini Podzvir. Kroz pećinu Dragu, koja je također nastala proširenjem pukotine smjera sjever-jug, a koja je pukotina išla baš sedlom između prije pomenutih brda i zalazila u slijepu kršnu dolinu zvanu Trumek na južnoj strani sedla, protjecala je voda, koja i danas kroz zasutu pećinu protječe i iz koje nastaje potočić Draga. Dolina Trumek i okoliš služi kao sabirni teren oborinskih voda onoga kraja, a sve te vode imaju tendenciju gravitiranja prema sjevernom dijelu doline Trumek, jer je i nagib terena takav, da se vode slijevaju i zalaze u rečenu pukotinu. Kako je dolomit u sedlu jako razlomljen i uz to pukotinom posve raskliman, a kako je bio protječućom vodom u spilji neprestano potpiran, to je konačno bila potprana i baza onog rasklimanog materijala, koji se je srušio i zatrpan pećinu Dragu, koja se danas iz onog ruševinskog materijala raspoznaje jedino po izviranju potoka Drage.

Konačni proces toga djelovanja bit će, da će protječuće vode po vremenu posve erodirati dolomit duž pukotine, uslijed česa će

se sedlo urušiti, te će doći do izravnog spoja slijepo doline Trumek sa dolinom Drage potoka. Proces, do kojega će doći i kod pećine Podzvir, gdje će se slijepa dolina Kačnak spojiti sa dolinom Podzvira odnosno sa Ludvičkom dolinom.

Ovakvih izrazito pukotinskih pećina bez većeg razvoja ima više u području dolomitnog raširenja Samoborske gore. Tako se nalazi na južnoj strani Bijelog potoka, koji utječe u Rudarsku Gradnu, pukotina zvana Vilinske Jame, pećina posve neznatnih dimenzija i bez osobitih spiljskih karaktera. Njoj su slične, ali nešto većih dimenzija, tri gotovo paralelne pukotine, koje se nalaze sjeverozapadno od pećine Podzvir. Te su pukotine manje više zarušene a i danas se neprestano ruše svod i strane u njima tako, da je prolaz kroz njih onemogućen. To su obične pukotine nešto proširene korozijom oborinskih voda, bez spiljskih ukrasa a i bez izrazitijih karaktera jedne pećine.

Pećinu Podzvir i Dragu, kao i spomenute pukotine spominje dr. N. Reizer u svojoj radnji »Pojava krša u Samoborskoj gori« Glasnik Hrv. Prirod. Društva« God. XXIII. sv. 4., gdje ih u kratkom opisu i prikazuje.

3. Pećina Vilinske Jame ili kako ih tamo narod zove Podžuta Peć nalazi se iznad lijeve obale potoka Mala Breganica a neposredno ispod sela Kumari kojih 15 m nad potokom. Po svome postanku kao i po kamenu u kome se nalazi, razlikuje se ona bitno od doslje spomenutih pećina. Doslje spomenute pećine dolaze sve u tvrdim vapnencima i dolomitima, a nastale su redovno tektonskim putem duž pukotina, koje je naknadno raširila voda svojim kemijskim i mehaničkim djelovanjem. Pećina pak Vilinske Jame nastala je prilikom taloženja vapnenog mačka ili travertina, u kome se danas i nalazi. Predjel oko sela Kumari i Tušin izgrađen je od triadičkih škriljeva, koji su vodonosni, pa je u diluviju iz njih izbijalo vrlo mnogo vode, koja se iz cijelog onog okoliša sabirala i od vrela tekla prema koritu Male Breganice. Kako je podnožje brijeva vrlo strmo i kako je bilo izgrađeno od dolomita, to je voda iz vrela tekla niz padinu brijeva i došavši do strme stijene podala je jakim slapom u potok M. Breganicu. Te su vode na svom putu do vrela rastopile mnogo vapna, pa su ga ispod slapa postepeno taložile i stvarale tako barijeru travertina. Kako je stijena bila strma to je između slapa i stijene kod izlučivanja travertina ostao prazan prostor, koji je još naknadno bio razdijeljen travertinom u nekoliko prostorija. Manje prostorije bile su još sužene dalnjim izlučivanjem sedre, dok su velike zaostale u obliku šupljina. Tada je voda iznenada promijenila svoj smjer odbivši se od starog toka za kojih 25 m prema sjeveru, gdje se i danas ruši do 10 m visokim

slapom u potok M. Breganicu. Nakon toga počela je izgradnja današnje spilje, tj. ona je uistinu već postojala u svem opsegu, samo nije bila još ispunjena sigama. Tek sada je došlo do izlučivanja siga, koje su obilno ispunile cijelu spilju i tako stvorile jednu od najljepših spilja u području Samoborske gore. Kako je travertin diluvijalna tvorevina, to je prema tome i pećina razmjerno geološki mlada, no svakako je i ona diluvijalna obzirom na znatni razvoj siga u pećini. Vrlo je vjerojatno, da su prilike za tvorbu siga bile u pećini

Foto: Dr. J. Poljak

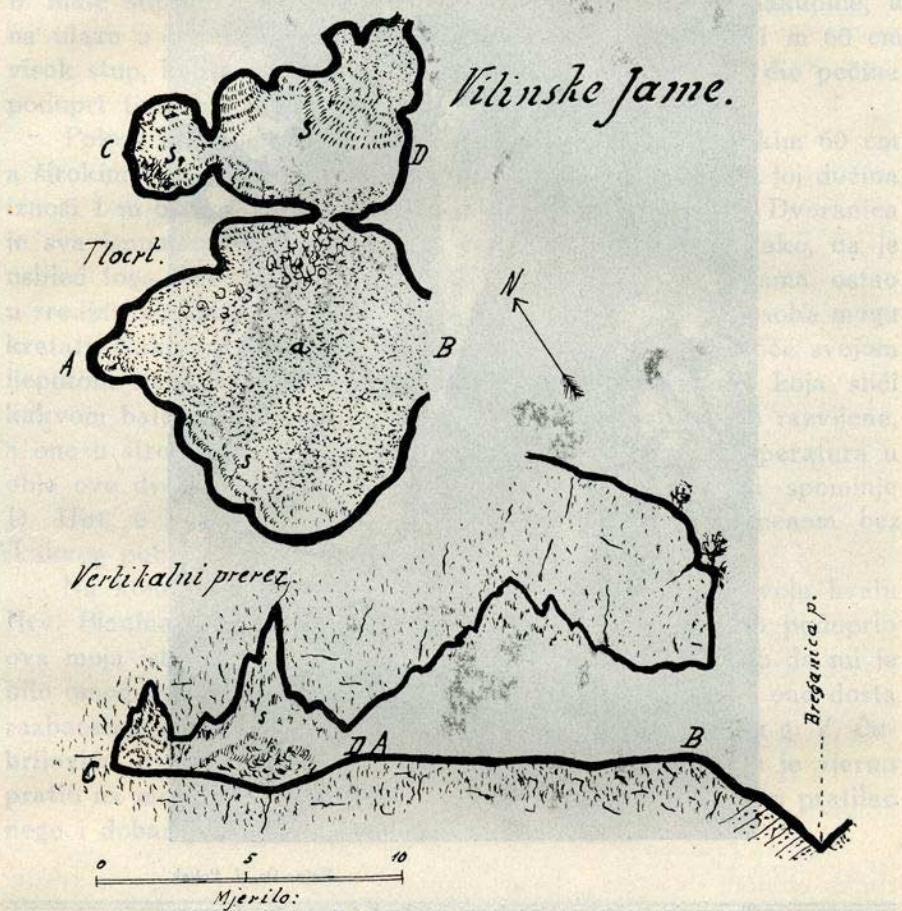
Pogled na predjel Vilinskih jama.
Desno ulaz u pećinu Vilinske Jame.

vrlo podesne, kada se je moglo u razmjeru kratkom geološkom razdoblju stvoriti toliko i u tako znatnom opsegu tvorevina siga.

Pećina je sastavljena iz triju dvorana razne veličine i to od ulazne i ujedno najveće dvorane, na ovu se veže druga nešto manja, a na ovu opet treća i najmanja dvorana. Ulaz u pećinu nalazi se okrenut prema SO, t. j. prema potoku, pa mu je širina 3 m 60 cm, a visina 3 m 20 cm.

Prva dvorana eliptična je oblika, pa joj duža os ide smjerom jugoistok-sjeverozapad u dužinu od 11 m 60 cm, a u širinu 10 m 60 cm, dok je najveća visina u sredini dvorane 6 m, pa se svodolikо spušta prema ulazu kako i prema stražnjem kraju dvorane. Stijene kao i strop dvorane su od travertina, izuzev jugozapadne stijene, koja je od dolomita, a koji je prevučen naslagom travertina. Strop

dvorane pun je malih stalaktita, no ti su nažalost svi porazbijani od revnih posjetilaca pećine. Inače ima sigastih prevlaka i po stijenama dvorane, pa su na vlažnijim mjestima sige prevučene tankom navlakom zelenih mahovina. U podu dvorane nalazimo oko ulaza pjeskuljastu naslagu rastrošenog travertina, izmiješanog sa komadima čvrstog travertina. Ostali dio dvorane u podu je ispunjen debljom naslagom travertina, koji je taložen u obliku tankih slojeva, pa se

Shematični tlocrt i prerez pećine Vilinske jame.

a = spiljska ilovina, izmiješana sa kamenjem; s = tvorevine sige.

tako i odlama, ako po njemu lupamo čekićem. Fosilnih preostataka kosti nismo našli, jer je pećina za doba pračovjeka bila nedovršena, t. j. preko nje je još bučio divni gorski slap. Temperatura je u dvorani jednaka po prilici vanjskoj.

Na sjeveroistočnom dijelu ove dvorane, koja ima 3 m od ulaza u prvu dvoranu, nalazi se 70 cm široki a 1 m visoki ulaz u drugu

dvoranu pećine. I ova je dvorana eliptičnog oblika, pak joj dulja os teče paralelno s uzdužnom osi prve dvorane u duljinu od 5 m 70 cm, a širine je 4 m 70 cm, visine u sredini dvorane je 3 m 60 cm, pa se prema trećoj dvorani nešto snizuje, dok je u ostalom dijelu gotovo jednako visoka. Prema sjeveru se bubrežasto izbočuje, pa se na tom najizbočenijem mjestu nalazi maleno okno, koje komuni-

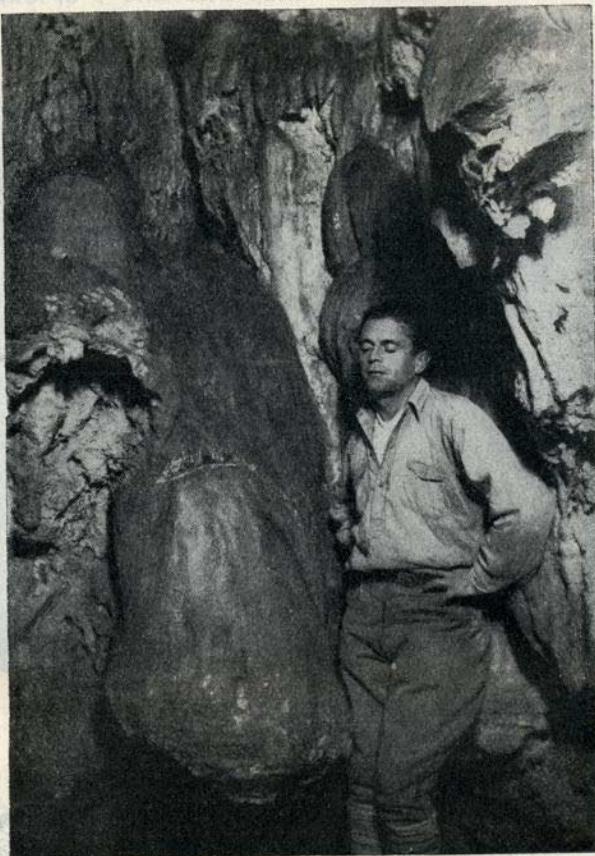

Foto: Dr. J. Poljak

Tvorevina siga na prolazu iz druge u treću dvoranu pećine Vilinske jame.

cira prema vani, a koje je nastalo naknadno nakon taloženja siga uslijed rastrošenja travertina. Od ulaza do toga okna dvorana je široka 7 m 30 cm. U tome prostoru uzdiže se u podu dvorane kupulasta nakupina travertina, prevučena debljom naslagom sige, na kojoj ima brojnih stalagmita, koji su većinom razbijeni, a samo su zaostali oni deblji, koje vandalska ruka nije mogla porazbijati. Ostali dio poda pokriven je manjim komadima travertina i razbijenim ko-

madima siga. Strop i stijene dvorane posve su prevučene sigama, pa je strop bio urešen brojnim lijepim stalaktitima zukaste boje, no i tih danas u većini nema, jer su poodbjani. Jedino su ostale neozlijedene u dvorani prevlake siga na postranim stijenama, jer su to masivne i većih dimenzija sige, koje nije bilo moguće razbiti. Od tih nakupina siga osobito se ističe nakupina u zapadnoj česti dvorane svojim oblikom, koji nalikuje zamrznutom slapu, što izlazi iz male šupljine urešene lijepim sigama. Nasuprot te nakupine, a na ulazu u treću dvoranu, nalazi se prilično lijep i do 1 m 60 cm visok stup, koji seže do stropa, pa izgleda kao da je taj dio pećine poduprt tim stupom.

Pokraj stupa ulazi se u treću dvoranu ulazom, visokim 60 cm a širokim 1 m 30 cm. Ova treća dvorana najmanja je, pa joj dužina iznosi 1 m 60 cm, širina 1 m 30 cm a visina 2 m 50 cm. Dvoranica je sva ispunjena lijepim oblicima čistih smedastih siga tako, da je uslijed toga, što su sve stijene, pod i strop ispunjene sigama, ostao u sredini tako malen prostor, da se u njemu jedva dvije osobe mogu kretati. Nakupine siga vrlo su različne, pa se osobito ističe svojom ljepotom nakupina sige u zapadnom dijelu dvoranice, koja sliči kakvom baldahinu, dok su ostale prevlake više stupoliko razvijene, a one u stropu u obliku tankih zavjesa i stalaktita. Temperatura u obje ove dvorane bila je u rujnu 12 st. C. Ovu pećinu spominje D. Hirc u svojoj naprijed spomenutoj radnji samo imenom bez ikakvog pobližeg opisa.

Na koncu dužnost mi je i na ovom mjestu izreći svoju hvalu Hrv. Planinarskom Društvu u Zagrebu, koje je spremno poduprlo ova moja istraživanja znatnom novčanom pripomoći, tako da mi je bilo omogućeno i olakšano istraživanje i ako ne teškog a ono dosta razbacanog područja pećina. Isto tako izričem svoju hvalu g. V. Čubriloviću, asistentu geološkog zavoda u Zagrebu, koji me je vjerno pratio na mojim istraživanjima, i koji je bio ne samo vjeran pratilac nego i dobar pomagač kod svih tih istraživanja.

U planini mi srce, a nije mi tu,

U planini mi srce, gdje jeleni mru!

Gdje jelenski lov i srna je trag —

U planini mi srce; tu spomen mi drag.

Robert Burns.

PRVA NOĆ U PLANINARSKOJ KUĆI NA ORJENU

Iako planinarski dom na Orjenu u svome unutarnjem uređaju nije još sasvim gotov, ipak smo se nekolicina nas odlučili, da dostoјno proslavimo prvo noćenje pa da tako prije svega uputimo glavnu funkciju te kuće kao i to, da taj doživljaj jednom internom proslavom u krugu HPD »Orjen« ovjekovjećimo. Kad bude kuća snabdjevena namještajem, obavit će se svečana posveta sa proslavom i za širi krug gostiju.

Bilo nas je više izletnika, ali kako smo imali razno vrijeme raspoloživo, a i svi nisu bili jednakih snaga, razdijelili smo se na tri skupine.

Prva je otišla u petak popodne iz Dubrovnika autobusom do Grude. Bila smo trojica. Iz Grude uputili smo se pješke već opetovanu opisanim putem preko Mrcina do Javora a odanle potegnusmo ravno do sela Grab, gdje nas je tamošnja žandarmerijska stanica primila u konak. Iz Grude do Mrcina trebali smo 5 i pol sati pješačenja, kod čega smo se usput oko pola sata odmorili.

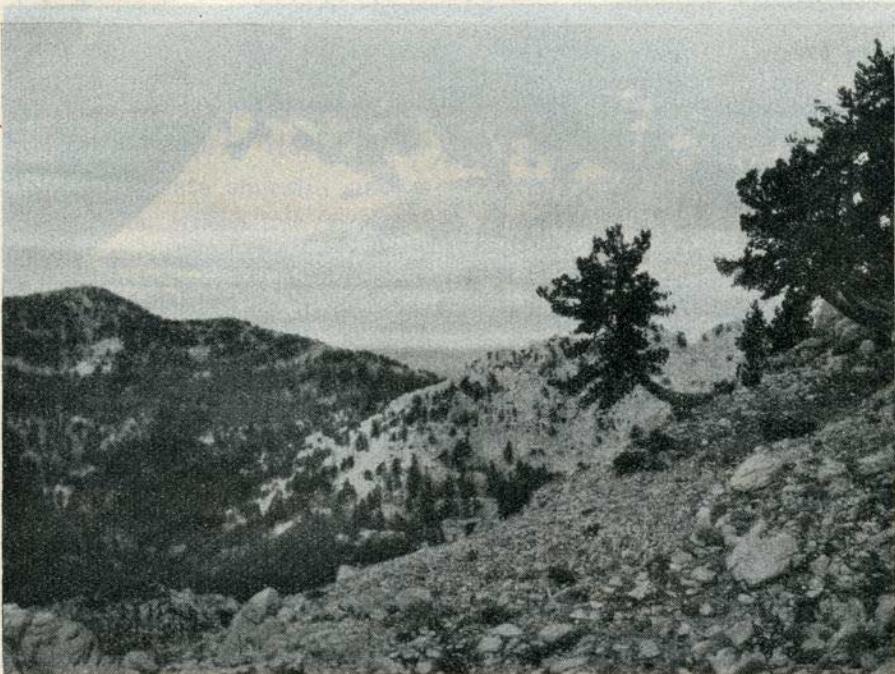
U subotu u jutro, još se nije počelo daniti, oko 6 sati, uputili smo se preko Grabskog polja do Koprivnog dola, gdje smo bili u 8 i pol sati. Kratak odmor dozvolio nam je, da uz zajutrak uživamo krasote prirode, da uživamo usred borove šume i da u daljini pozdravimo vrhunac Vučjeg zuba, ispod kojeg smo imali oko podne da prodemo. Ovaj kraj dozvao nam je svoj trojici pred oči naš osamnevni izlet kroz Orjenske planine, što smo ga bili dvije godine prije učinili. Tada smo baš u protivnom smjeru ovuda prolazili, ali iz Koprivnog dola ne dalje u Grab, već južnim smjerom na veliki i mali Stirovnik.

Iz Koprivnog dola nastavili smo kroz dolinu Posrana aluga, pa kroz Kantunište do podnožja Prase i Bugonje grede. Tu je trebalo odlučiti, kojim smjerom ćemo da krenemo na Prasu.

Već je bilo podne, kada smo se nakon obavljenog kratkog ručka odlučili da idemo novim smjerom, ispod same Bugonje grede, kuda vodi dobro vidljivi puteljak. Tako nam je Prasa ostala na lijevo, a Vučji Zub i Kršljen mramor bili su ostali upravo iza nas. Uspinjući se mogli smo uživati divni pogled na predio između Vučjeg zuba i Jastrebice a desno graničila je uz put Gnjila greda, oko 200 m visoka padina zamrvljenih stijena i pećina, najveće gromade u dolini a spram vrha sve sitnije koje u visini Prase prelaze u još čitave pećine. Usput došli smo do snježne jame, koja nam do sada nije bila baš još da se divimo zalazu sunca, ali i da promislimo, kako ćemo još na Malu Prasu. Krasan pogled u Međugorje, na zapadnu stijenu Or-

jena, pa preko Koprivnog dola i Kantuništa na Jastrebiču i Vučji Zub bio nam je nagrađen za težak uspon.

Diveći se pogledu skoro smo zaboravili, da стоји skoro pred nama noć i dok smo došli na podnože zapadne stijene Orjena, mogli smo baš još da se divimo zalazu sunca, ali i da promislimo, kako ćemo još za sumraka bar na vrh Orjena, jer odanle smo mogli, da nastavimo i u tami. Doduše bila je mjesecina i na poznatoj stazi je moguće dobro prolaziti, ali do vrha Orjena vodio je naš put sjevero-istočnom stranom, a ta je ostajala tada u sjeni.

Orjen

Foto: Kap. G. Pany

Prelaz od Male Prase preko Kabla na vrh Orjena broji se u opasnije ture, jer vodi nad dubokim provalijama, od kojih nekoje svršavaju okomito na istočnom podnožju Velike Prase. Prečesto morali smo motriti, kako ćemo nastaviti prijelaz i još kod zadnjeg tračka danjeg svjetla našli smo se nešto prije pola šest na vrhu Orjena.

Mjesecina nam je dozvolila, da silazimo dosta normalnim tempom. Ta bio nam je ovdje poznat svaki kamen. Ispod Kabla čuli smo dozivanje naših drugova, koji su predstavljali drugu skupinu, i došli u subotu popodne pješke iz Grude preko Vrbanja. Oni su baš prošli gornji most puta iz Vrbanja na Orjensku lokvu, pa smo pri-

bližno u isto vrijeme, nešto prije sedam sati, bili sva petorica zajedno kod našeg doma.

Od dasaka smo si pripravili ležaje, sastavili klupe i stol, naložili peć i nakon večere izašli, da se divimo tome kraju za vedre mjesecine. Duboke sjene, blještave stijene, tamni borovi, prozirno obzorje te potpuna tišina proizvodili su u nama upravo veličanstven utisak. Kroz mjesecinu blještali su u daljini Lovčen i na suprotnoj strani Vučji zub, u daljini bijelio se snijeg na gordom Durmitoru, a

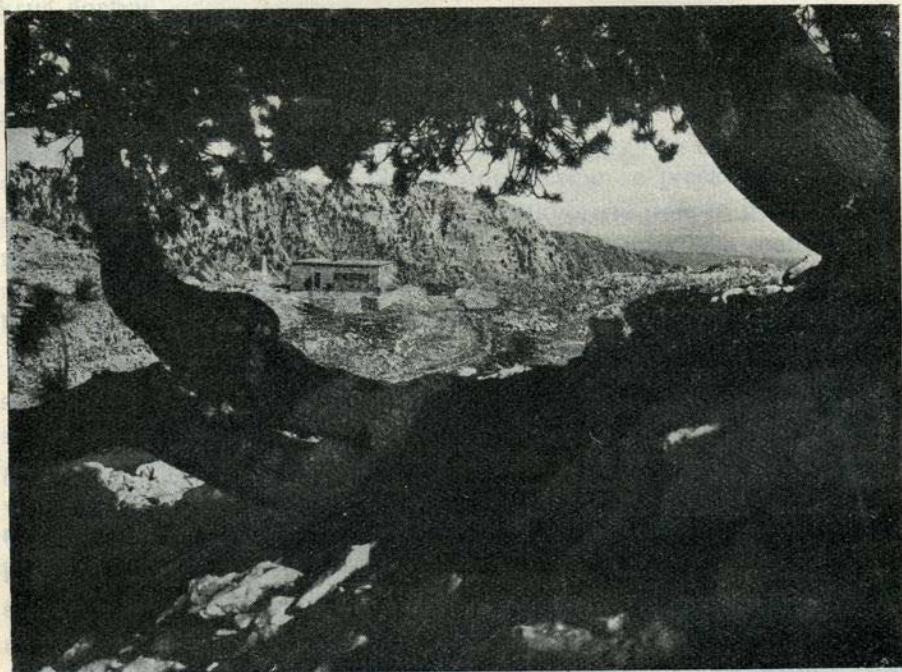

Foto: Kap. G. Pany

Planinarski dom na Orjenu

sa mora pozdravlja nas svjetionik na otoku sv. Andrije pred Dubrovnikom. Njegov bljesak kao da nam šalje želje naših drugova, koji nisu mogli biti uz nas.

I ako sva petorica dosta umorni, opet uz šalu i dobro raspoloženje te malo pretvrde ležaje dočekasmo polnoć.

Još nije bilo šest sati, kada smo se počeli dizati i praviti toaletu, jer budni smo bili već davno. Oko devet sati imala je da dođe treća i najveća skupina naših drugova i to onih najteže kategorije, pa prema tome autobusom a ne pješke. Među njima i nekoliko planinarka. Gotovi i sa zajutarkom, te urediv prostorije prema mogućim prilikama nastavili smo diviti se vidiku. Šum motora najavio

nam je, da treći dio našeg društva nije više daleko i dapače nekoliko minuta prije devet sati osvanuo je autobus sa 12 putnika svega. Nizali se pozdravi i govorancije a tada prije svega okrijepa toplim čajem iz naše kuhinje, jer je u autobusu bilo dosta hladno, pošto je bio otvoren.

Prije objeda — dijeliv se u dvije skupine — uspeli smo se na Goliševac i na vrh Orjena. Dok smo se u podne vratili, našli smo ugodno iznenadenje, prestrt stol u kući kao za gozbu. Stolnjak je do duše bio zelen — to je bio krov od šatora — ali sve je bilo iskićeno zelenilom i redale se prve zdravice na uspješno izvedenu gradnju, koja je još pola godine prije izgledala samo lijepim snom.

Htjeli smo se vratiti preko Crkvica, pa odanle preko južnih donjih Krivošija u Hercegovini. Ali čovjek sruje a Bog određuje.

U dva sata smjestili smo se u autobusu, svi oduševljeni s krasnog izleta, jedino nije htio da to oduševljenje s nama dijeli motor autobusa. Velika studen zamrzla je motor i prvo je bilo, da smo se — već malo manje oduševljeni — neki od nas iskrcali, da vijećamo sa šoferom, kako da probudimo motorske konje. Sva naša teorija svršila je gorkom praksom, da smo morali turati auto. U početku nam je to dobro došlo, jer smo se zgrijali, ali dok je uslijed započelog zalaza sunca temperatura vani padala, u nama je od guranja autobusa temperatura rasla i prvo je bilo, te smo počeli svlačiti kapute i vunene svitere. Tako smo prošli kojih 8 kilometara, na sreću sama nizbrdica, inače zlo po nas.

»Brrrr...!« najednom upali motor. Svi poskakasmo u kola i za 20 minuta našli smo se u Crkvicama. Morali smo radi nastale tame promijeniti plan, pa smo nastavili u Risan umjesto u Meljine, jer je cesta za noćnu vožnju pogodnija.

Zašto toliko ljubimo ljeputu? Zašto nas ona tako privlači?... Zašto nas diže iznad sebe samih?... — Jer smo ljudi. Mi nijesmo vrsni, da se sasvijem otmemu zemaljštini, ali nas ona sama onda potpuno zadovoljava, ako je pročišćena krasotama uzvišene koje umjetnosti. No opet ljepute ne bi bilo, kad se ne bi ono, što je nebesko, u plemenitom skladu stopilo s vidljivom stvari; jer nam je i najprikladnija stvar hladna i mutna, dok je ne nadahne živa duša, živi trak nekog višeg svijeta, koji mu tek podaje pravu vrijednost.

Jakobs.

PROSLAVE I IZLETI

DESETGODIŠNICA PODRUŽNICE HPD »MATINŠČAK« U KARLOVCU

(Izvještaj tajnika.)

Počeci društva padaju u mjesecu ožujku 1923. godine. Inicijativu za osnutak društva daje g. Milan Ribar, učitelj u Karlovcu. Teškom mukom polazi mu za rukom sabrati dvadesetak ljudi, od kojih danas na žalost većina nije u društvu. Misli vodilje, koje su mu diktovale osnutak, bile su nadasve čiste, a razvio ih je prigodom konstituirajuće skupštine održane dne 5. travnja iste godine. Oduševljen duljim boravkom u Sloveniji, prošavši Triglavsku i Razorovu skupinu i Karavanke tako se je oduševio za planinarsku ideju i za planinarenje, da je premda do tada ne planinareći počeo svim žarom agitirati u svom rodnom gradu za planinarsku ideju i naravno za osnutak podružnice Hrv. plan. društva.

Konstituirajuću skupštinu vodio je g. Dr. Pavao Fröhlich, advokat iz Karlovca, sada u Zagrebu, a misli i ideje planinarske iznio je inicijator. Prvim predsjednikom bude izabran g. prof. Dušan Jakšić, sada banski prosvjetni inspektor. Tajnička dužnost povjerena je bila g. Miljanu Ribaru, a blagajnička g. Ivanu Bartolu.

Društvena pravila bila su odmah podnešena na potvrdu, no unatoč višekratnih intervencija, bila su ova tek sredinom 1926. godine potvrđena. Društvo je ipak radilo i to poglavito na izletničkom polju. Počelo se s izletnicima na karlovačko visogorje: Vinicu, Martinščak, Vodenice, Kalvariju, Novigrad, pa onda sve više na više: Medvedjak, Skradski vrh, Zeleni vir, Sljeme, Klek, Učku i t. d. Te je godine i po prvput karlovačka žabarska noga stupila i na sam vrh Triglava. Tadanji društveni tajnik g. Ribar vodio je 14 pripravnica u mjesecu augustu na stariog Očku, i to preko Praga, sa spustom niz dolinu Sedam triglavskih jezera, preko Komarče na Zlatorog. Bilo je tada i teških momenata: početnici nenavikli na kamen, osim karlovačke promenade, teško su se privikli na opasan i tegoban put.

Te godine priredena su i dva predavanja uz prikazivanje diapositiva. Jedno je održao g. prof. Pasarić o Gorskem kotaru, a drugo g. Dr. Poljak o Velebitu.

Razmimoilaženja u mišljenju urodiše samovoljnim odstupanjem gotovo čitavog odbora, tako da je i osnivač društva napustio isto, dakako sa bolju u duši, ali se nakon deset godina opet vraća k njemu.

Premda je prva godina započela pod prilično nepovoljnim auspicijama, ipak je u skoro vrijeme podružnica poradila malo po malo sve intenzivnije, pa je već u prvim godinama prireden veliki broj uspjelih izleta diljem Gorskoga kotara, Samoborskog gorja, Zagrebačke gore i Slovenije.

Nakon prije spomenutog odstupa prvog predsjednika g. prof. Jakšića, u travnju 1924., preuzeo je predsjedništvo g. Dr. Izidor Viški, liječnik u Karlovcu. U srpnju 1925. preuzima ovo mjesto sada pokojni g. Slavo Balaš, koji vodi društvo sve do svibnja 1931. godine. Od tada vodi dalje podružnicu sadanji njen predsjednik g. direktor Milan Žemljak.

Prvi tajnik društva bio je osnivač g. Ribar, njega zamjenjuje u godini 1924. g. Bartol, a od srpnja 1925. vodi tajničke poslove sadanji tajnik g. Herrnstein.

Broj članova podružnice kretao se je kako slijedi:

koncem 1923., 1924., 1925., 1926., 1927., 1928., 1929., 1930., 1931., 1932.:

članova 131, 210, 214, 163, 133, 114, 131, 105, 100, 91
dočim u godini 1933. ima društvo 108 članova.

Tijekom minulih deset godina priredila je podružnica više od 280 uspješnih izleta. Dok se broj izleta, koje su izvršili pojedini članovi podružnice na vlastitu ruku, ne da ni približno ustanoviti.

Već u samom začetku društva osnovana je putna blagajna, koja je dobro radila sve do 1926. godine. Tada, ukinućem povlastice na željeznicu, bio je strašno kočen izletnički rad, pa je putna blagajna reaktivirana opet 1930. godine i radi još danas zamjernim rezultatima. Putnu blagajnu danas vodi g. Vatroslav Mužina kao pročelnik, gdica Nada Vorkapić u dužnosti tajnika, dok blagajnu vodi društveni blagajnik g. Josip Karl.

Društveno članstvo sastaje se svake srijede u društvenim prostorijama na promenadi kod društvenog ormarića, na kojim se sastancima dogovaraju radi izleta.

Tokom ovih deset godina društvo je priredilo u svemu sedam predavanja, te osim toga prikazivana su na inicijativu društva dva naša planinarska filma u ovdašnjem kinu: U carstvu Zlatoroga, od TKS »Skala«, Ljubljana i Velebitski film od Škole narodnog zdravlja, Zagreb. Posjet je bio zadovoljavajući.

Podružnica je vazda podržavala najtjesnije i srdačne veze sa svojom Maticom u Zagrebu, koja je svoju podružnicu podupirala u svakom pogledu, naročito izašiljanjem odličnih planinarskih predavača kao na primjer gg. Pasarića, Dra Poljaka, prof. Stahuljaka i t. d. Za uzvrat te drugarske pažnje, podružnica je uvijek ispunjavala najsavješnije svoje dužnosti prema svojoj Matici. Tako je na primjer doznačila Matici iznos od Din. 15.000.— u više navrata, iz svojih skromnih sredstava, za izgradnju doma na Risnjaku. Pa i na prošlogodišnjoj red. gl. skupštini zaključeno je, da se Matici doznači opet Din. 1000.— u korist fonda za gradnju planinarskog doma na Plitvičkim jezerima.

Podružnica je vodila i vodi još dalje brigu, da se što više članova pretplati na vrlo lijepo uređivani i sa krasnim slikama obilno opremljeni list »Hrvatski planinar«, ali je rezultat ovoga nastojanja bio do sada veoma skroman.

Iz svega ovoga može se razabratи, da unatoč raznih teškoća i kriza, koje je morala i naša podružnica da proživi u prvoj godini svoga života, dosadanji su rezultati ipak zadovoljavajući, uvaživ rezultate drugih naših karlovačkih društava. Svakako ima na tome najviše zasluga pored članova uprave podružnice i samo članstvo, koje je nesebičnim i oduševljenim radom živo učestvovalo kod svih manifestacija društvenog života i tako pripomoglo, da su naši članovi dospjeli od ovog našeg malog i niskog Martinšćaka ne samo do Triglava, nego i do najvišeg vrha Istočnih Alpa starca Gross-Glocknera.

Završujući ovaj kratki i sumarni pregled desetgodišnjeg rada naše podružnice, dužnost mi je zahvaliti svim našim planinarkama i planinarima na dosadanoj potpori, izrazujući istodobno nadu, da će podvostručenim elanom nastaviti u drugoj dekadi.

Ako bismo htjeli prvih deset godina društvenog rada okarakterizirati kao vrijeme, posvećeno propagandi planinarstva u ovom pitomom pokupskom kraju, neka slijedećih deset godina bude posvećeno intenzivnom i ozbiljnom planinarskom radu, koji treba da čitavo naše planinarstvo podigne od nekako familijarno-izletničkog nedjeljnog šetanja do onog stepena, na kojem se nalazi planinarstvo i alpinistika u najkulturnijih naroda.

U tom cilju pozivam sve družice planinarke i drugove planinare, da zajedno s nama podu u prirodu, a ja im jamčim, da ne će požaliti, a dotle ih pozdravljam s iskrenim i srdačnim planinarskim pozdravom i kličem im od sveg srca: Zdravo!

Eugen Herrnstein.

RISNJAK—OBRUČ—SUŠAK

Već smo si gladili brade, kako ćemo se do Lokava lijepo voziti u vlaku, a da nam bude moguće, da se bar malo na klupi odmorimo, kad li u zadnji čas pred polazak vlaka dode u naš vagon grupa radnika s nekakim vrečama, s torbama, sjekirama i drugim potrepštinama. Zaposjedoše sva slobodna mjesta. U Karlovcu neki izadoše, no eto na nesreću dodoše novi. Prošla me je volja do drijemanja, jer i ako su bili prozori otvoreni, zrak je u vagonu djelovao teško. Moj drug Pepić gundao je na dim od stroja, a ja sam rekao, da volim miris tog dima nego »miris«, koji je bio u odjeljku. Prolazeći od stanice Lokve pješke prema selu Lokve kroz Golubinjak žurio se Pepić disati, da se što prije, kako no kaže, riješi vagona. I zbilja, zrak je upravo opajao svojom svježinom, tim više, što je noću padala kiša. Lagano smo se micali naprijed, jer osim teških torba na leđima imali smo svaki još po jednu limenu kutiju, a to su bile kompletne naprave za mjerjenje kiše. Mi smo preuzeli obvezu prema Geofizičkom zavodu u Zagrebu, da ćemo ova dva kišomjera dopremiti do naše kuće na Risnjaku i postaviti ih na mjesto, a naš opskrbnik na Risnjaku davat će dnevne podatke ove nove meteorološke stanice. Kako su ta dva kišomjera bila dosta teška i glomazna najmili smo u Srednjem Jarku, pol sata od Lokava, jednog mladića, Valentina Dijaka, koji je s veseljem pristao na to, da ide s nama, da vidi Risnjak. Od Srednjeg Jarka skreće desno od ceste markirani put na Zelin. Markacija je dosta slaba. U selu Zelin, sat i po udaljenom od Lokava, dobili smo za vrijeme odmora kuhanoga mlijeka. Skoro svaka kuća u tom selu ima za prolaznika mlijeka na prodaju. U kući nad cestom, gdje smo dobili mlijeka za zajutrak, rekla nam seljakinja, da su već nekoliko puta u mrklo doba noći znali ustati s kreveta i pripremiti za planinarske prolaznike kuhanog mlijeka. To se zbilja rijetko dešava, da je netko u selu voljan kasno u noći ustajati za volju par dinara, što bi dobio od planinara za grcaj mlijeka. Od Zelina krenuli smo na trosatni uspon na Risnjak. Deset minuta cestom sjeverno u Crnilug pa odmah zatim s te ceste skrenuli smo lijevo gore šumskom cestom u Zelin Crnoluški, te kroz ovu zelinsku dolinu na lijepu šumsku cestu u sjeverozapadnom kutu ove čistine. Ovdje opet započinje markacija, koja vodi dobar sat hoda sjevernim pobočjem brijege krasnom visokom šumom i debelom hladovinom do puta iz Leskove Drage u Smrekovac. Markacija je jako manjkava, a treba se držati najutrenijeg puta u glavnom lijevo. Zajedno s putem od Leskove drage vodi dalje put strmo gore, a kasnije se odvaja staza desno od puta i malo kasnije prečac ravno na strminu do samoga grebena, zatim se lijevom stazom stigne za par minuta na sklonište Smrekovac. Odovud dalje lijepo izrađena staza, presjekav šumski put, dovodi za dobra pol sata hoda na kuću na Risnjaku. Cijeli taj put počevši od Zelina pa do same kuće vodi visokom šumom, tako da je taj uspon i za najveću vrućinu vrlo udoban. Tek što smo stigli do kuće uputio se naš mladić, koji nam je nosio kišomjere, na vrh Risnjaka, Iza povratka s vrha tražio je okrijepe, zadovoljan, da je bio na vrhu i da je imao prilike za tako lijep razgled. Kuća je udobna, opskrbnik valjan, susretljiv i uslužan, pa smo bili zadovoljni, što smo nakon tolikog napora, na takovoj visini, tek sto metara pod najvišim vrhom našli tako udobnu europsku kuću. Pričao nam je doduše opskrbnik, da su gosti prigovarali, da nema električnog svjetla, a drugi opet da nema radia, ali ko bi svima ugodio. A radio bi nam bio baš potreban, da dovedemo »špurom« grom u kuću. Ali kud ćes više, kad na toj visini imadeš udoban krevet, obilno pitke vode, odličnu kuhinju i brzu poslugu i kad s prozora sobe vidiš izlaz sunca u svim fazama, svaki dan u drugom obliku. A do vrha Risnjaka tek je deset minuta. Najvažnije je i za planinare i za skijaše, da je ova kuća otvorena i opskrbljena

ljeti i zimi. S vrha Risnjaka imali smo opsežnu panoramu na sve okolne brijebove i doline. Počevši od Velebita, pa Viševica, Tuhobić, Bitoraj, Bijele Stijene, Bjelolasica, Skradski Vrh na južnoj i istočnoj strani, Kamniške Alpe, Karavanke i Julske Alpe na sjeveru i na koncu Sniježnik naš i u pozadini Sniježnik talijanski na zapadu sa sumornom Učkom kao završetak brdskoga vijenca nad Kvarnerom. Vladimir Srok, naš revni opskrbnik na rišnjačkom domu ukopao je pred kućom čvrsti stup i na njega po propisima geofizičkog zavoda montirao kišomjer, tako da sad naša kuća daje podatke vremenske u pogledu oborina i vjetrova, te će biti vrlo važna stanica za vremenske i za zimsko športske izvještaje.

Pod večer počeše od Istre dolaziti teški oblaci debele naslage magle valjale su se prema Risnjaku, noć se naglo spuštala i ne bi dugo te naša kuća i Risnjak bijahu obuhvaćeni gustom maglom. Spremala se oluja. Povukli smo se u kuću, napalili svijetlo i primili se »snapslanja«. Tako smo si kratili vrijeme do večere. Oko 8 sati pošao sam gledati, kako izgleda vani, jer kiše još nije bilo. Imao sam šta vidjeti. Nebo nad nama skoro vedro, ali zatim u daljinu prema sjeverozapadu, dakle u smjeru Zagreba silno sijevanje munja. Čulo se nije ništa, već se je vidjelo od časa do časa golemo osvjetljivanje iza oblaka. Zovem Pepića. Divili smo se tom pogledu. U to smo primijetili prema zapadu, da je i tamo velika oluja, munje, nevrijeme. To je bilo u smjeru Trsta. Rijedak prizor, kod Zagreba oluja, kod Trsta oluja a mi na Risnjaku imamo vedro nebo. Legli smo na počinak. Oko pol noći probudio sam se i primjetio, da kiša pada. Padala je moguće do 1 sat u noći, a u jutro, kad smo u pol četiri ustali, bilo je opet vedro. Hvalili smo Bogu, da nas na našem dugom putu do Obruča ne će kiša pratiti. Pred zoru popeh se na vrh i imao sam odličan pogled na sve tri grupe naših Alpa, fotografirao sam izlaz sunca, sve doline bile su pune magle, samo su vrhovi iz njih virili i činili dojam otoka u moru. Poslije zajutarka krenuli smo zapadnim pravcem stazom, koju su markirali Sušačani na Platak. Mjestimice u opće nestaje staze, markacija vodi kraticama, ali odlična markacija stvorit će stazu. Sat hodanja po toj markaciji dovodi do ceste Gornje Jelenje-Lazac. Markacija izlazi na cestu baš na najvišoj tačci ceste. Otud krenusmo desno cestom prema Lascu, za pol sata hoda naišli smo na staru frankopansku cestu na lijevo, koja se uspinje oko 40 minuta na sedlo ove ceste prema Platku. Od toga sedla krenuli smo desno gore pećinastim grebenom za 45 minuta hođa na vrh Sniježnika. Ovaj vrh ima tek 22 metra manje od Risnjaka ali mu je pogled prema Kvarneru daleko lješti no s Risnjaka. Risnjak ima krasnu panoramu na sve strane, tek na Kvarner je slab pogled. Sa Sniježnika naprotiv baš je taj predjel kao na dlanu. Za svega dva i pol sata hoda dohvati se ovo odlično razgledište. Ovdje smo opet naišli na markaciju. Od vrha spustisemo se jugozapadnim pobočjem strmo dolje pa zatim lijevo južno u šumu po markaciji, koja nas je dovela po debeloj hladovini bjelogorice na prije ostavljenu frankopansku cestu nešto niže od sedla, a po ovoj stigli smo u podne, za sat i pol hoda na Platak. Otuda poslije obilnog odmora i ručka kolnim putem sjeverozapadnim pravcem preko Prebeniš poljane u šumu, gdje opet počinje markacija za Obruč. Ova markacija vodi kojih 30 minuta šumskim putem do jednog raskršća. Tu vodi lijeva markacija na Gorničko pa na Obruč a desna kroz Suho na Obruč. Krenuli smo lijevim kraćim putem. Na ovom raskršću nema table niti natpisa, kuda koja markacija vodi. Pošto smo kod Gorničkog markaciju izgubili, jer su mnoga drva posjećena radi gradnje telefonske pruge, išli smo malo daljim smjerom, ali smo na koncu oko pol osam na večer sretno dohvatili kuću na Obruču, bolje reći kuću na Hahlićima 1118 m visine. I ova je kuća dobro uređena i opskrbljena zimi i ljeti. Poslije uspona

Na vrh isplustili smo se sutradan na Grobničko polje, te na Jelenju donjem sjeli na autobus u 2 sata, a u pol tri po podne bili već na Sušaku.

Pošto je na Sušaku bila u pripremi izložba fotoamaterskih radova povodom desetgodišnjice opstanka podružnice »Velebit«, to smo ostali tamo, da i drugi dan budemo u zajednici s podružničkim odbornicima i članovima na otvorenju izložbe i na večer na zajedničkom sastanku s grupom zagrebačkih naših članova, koja je također došla na proslavu sušačke podružnice. Predsjednik podružnice gospodin dr. Dinko Vitezić kao i ostali sušački odbornici i članovi pokazaše nam puno gostoprимstvo i stajahu cijeli dan našim izletnicima na službu, a na večer nas ispratiše korporativno svi na kolodvor. Svršetak je bio u zanosnom međusobnom pozdravljanju i u razdražanom domahivanju. U ugodnoj uspomeni zadržali su tu proslavu i taj izlet i dragi naši Sušačani i Zagrebčani.

Antun Glad.

NA »BILOGORI«

Bila nam je vruća želja, da naše drage začrepčane upoznamo s našim područjem rada — našim »Bilom«, t. zv. podravskim Triglavom. I eto došla je ta željno očekivana nedjelja. Sa malom grupom drugarica i drugova čekao sam na želj. stanici Mučna Rijeka zagrebački vlak. Iz Koprivnice došli smo pješke za jedan sat, idući uz željezničku prugu. Vrijeme je bilo krasno, a raspoloženje naše male grupe upravo obijesno. Napokon dugog čekanja ukaže se u daljini vlak — gledamo napeto natječeći se, tko će koga prije opaziti, ali tek kad je vlak stao vidjesmo gdje iz jednog vagona izlaze naši planinari. Činilo nam se u prvom času, da ih ima vrlo malo, ali kad su svi izašli, tad smo se dabome iznenadili. Mnogi nam poznati i tada još nepoznati drugovi, među njima i naš Tonček, starina Vučković i mnogi drugi izdajo se iz vlaka. Pitam: koliko ih ima, oni odgovaraju: 24 iz Zagreba i 4 iz Bjelovara. Činilo mi se da je mnogo rečeno i već sam mislio, da me varaju, kad li na drugoj strani pruge opazim njih još desetak. Sa želj. stаницe pošli smo putem kroz selo Rijeku do same crkve, gdje smo skrenuli na desno do brvi, pa preko potoka »Koprivnice« i — već je započeo uspon. Najprije klancem, šumom, pa konačno izmed vinograda do Kote 248 m, odakle se pružio lijep vidik na Kalnik, Vinicu, te šumom obrašteno Bilo, zatim na Riječko polje sa selom Rijeka, Koprivnicu, srednju Podravinu i Sv. Mihalj na briještu, preko u Madarskoj. Vraćajući se s pomenute točke idemo komadić puta natrag i kružimo više na desno kroz vinograde, zatim se spuštamo kroz šumu dolje do Čiganjskoga sela Žlebić. Tu počinju naši foto-amateri raditi — htijući snimiti male ciganke, ali to im nije uspjelo, jer sve bježe pred kamerom u svoje kolibice. Idemo dalje putem iz ciganskog sela uz nekadanji ugljenokop Žlebić, pa do sela Stari Grad, gdje kod potoka prelazimo na desno među vinograde i za kratko vrijeme eto nas ispod druge Kote 246 m do našeg cilja, do vinograda našeg člana druga Sajferta. Ovdje nas je dočekala druga grupa Koprivničanaca s predsjednikom g. Paklecom na čelu. Bili smo bogme svi gladni i žedni, jer podne je već davno bilo prošlo. Nekoji su imali jela u svojim naprtnjačama, a drugi, koji nisu ništa imali, morali su čekati na »ražnjiće«. Bilo je i malo glada, ali pomalo se glad i žeda stišaše. Sada je započeo službeni dio izleta i pozdravni govor predsjednika podružnice g. Pakleca, pa zahvala g. Vukovića i drugih, a po službenom dijelu nastalo je tek pravo veselje — bilo je tu pjevanja, snimanja — na posljeku mnogo je ljepeh govora održano i neki su govornici bili upravo neumorni, tako da su im slušaoci već otkažali poslušnost. Vrijeme je brzo prolazilo. Morali smo se vratiti u Koprivnicu u naše društvene prostorije. Dolje na cesti čekao nas jedan autobus, koji nas je

54 planinara poveo u grad. Bilo nas je dašto svagdje, čak i na krovu. U pol pet sati došli smo u društvene prostorije, koje se nalaze u gostionici Josipa Šafara. Još samo dva sata imali smo vremena do polaska vlaka u Zagreb. Za to kratko vrijeme nahranili su se još i oni, koji su bili prikraćeni gore na »Bilu«. Pisahu se razglednice, pjevahu se pjesme i zabavljalo se. Veselicu zaključuje Tonček svojim dirljivim govorom i kao dobar voda podiže sve na odlazak.

Ispratili smo ih na stanicu na čudo naših gradana, kada vidješe tolik broj planinara u Koprivnici. Ostaviše nas, ali ne same, jer ostadoše u duhu kod nas — naši zagrebački Hapedaši, koji se prvi odazvaše na poziv Koprivničke podružnice.

Šafar Stanko.

D R U Š T V E N E V I J E S T I

I RAD SAVEZA PD.

1. Članovi Saveza P. D.

Po § 4. saveznih pravila učlanjeni su u Savez ova planinarska društva: H.P.D. u Zagrebu, S.P.D. u Ljubljani, Srpsko planinsko i turističko društvo u Beogradu, Društvo »Fruška gora« u Novom Sadu, Društvo planinara u Bosni i Hercegovini u Sarajevu, Hrv. turistički klub »Sljeme« u Zagrebu, Hrv. društvo planinara »Runolist« u Zagrebu, turistovski klub »Skala« u Ljubljani, Društvo planinara »Romanija« u Sarajevu, Društvo »Kosmos« u Sarajevu, »Jug« Društvo za unapredjenje turistike u Vardarskoj banovini Skoplje (nova).

2. Planinarski kalendar.

Na svojoj sjednici od 3. srpnja o. g. zaključila je uprava Saveza, da se pripravi izdanje planinarskog kalendarja za g. 1934. i u tom je pogledu uputila na sva u Savezu učlanjena društva slijedeće: 1. Kalendarski odio neka bude katolički i pravoslavni. — 2. U kalendaru je prinos organizacija Saveza, njegove uprave te saveznih društava. — 3. Kalendar neka bude džepni vodič za sve planinarske krajeve Jugoslavije, te neka ima kratak opis naših planina, opis svih planinarskih radnja (kuća i putova) i opis zanimljivih izletnih točaka, poredanih po krajevnim skupinama. Radi pokrića troškova treba primiti u kalendar i inserate.

3. Sjednica uprave Saveza.

Redovna sjednica uprave Saveza određena je za dan 2. listopada o. g. u prostorijama Slovenskog planinskog društva u Ljubljani. Na dnevnom redu je osim tekućih stvari: pitanje planinskog kalendarja, rješenje predstavki pojedinih saveznih članova, referat glavnog tajnika o razgovorima prilikom njegovog posjeta kod nekih planinarskih društava i o ličnim intervencijama kod Ministarstva saobraćaja, Ministarstva trgovine i industrije, Geografskog instituta u Beogradu i drugih vlasti u vezi sa rezolucijama saveznog kongresa i rada Saveza.

II. RAD SREDIŠNICE HPD.

1. Broj članova Središnjice HPD.

Na kraju mjeseca kolovoza 1933. imalo je H.P.D. svega 50 društvenih podružnica, a središnjica je brojila svega 3.506 članova. Na kraju mjeseca rujna ima H.P.D. 50 podružnica, a središnjica ima svega 3.587 članova. Prirast je 81 član, od toga novo upisanih 25. Prema tomu su od god. 1921. do kraja mjeseca rujna 1933. upisana u središnjicu 11.453 člana.

2. Društveni sastanci.

a) **Foto-Sekcija** je napredovala ove godine brojem novih članova od 36 na 46, dakle za 30%. Tamna je izba svaki dan vrlo dobro posjećena. Dnevno rade 3—4 člana.

Na fotografskoj izložbi u Sušaku sudjelovala je fotosekcija sa 42 slike od 7 autora, tri su autora postigla pohvalno priznanje.

Na fotografskoj izložbi u Osijeku izložiše članovi 72 slike od 7 autora, a osim toga je foto-sekcija dostavila 30 slika za album podružnice »Jankovac«.

Sve izložene slike bile su većim dijelom planinski motivi, a bila je zastupana i moderna fotografija sa vrlo dobrim radovima. U Osijeku je od 639 izloženih slika naša foto-sekcija postigla petu nagradu, a prema novinskom izvještaju pobudile su slike naših amatera osobitu pažnju.

Iza povrata slika s izložbe u Osijeku priredit će foto-sekcija svoju internu izložbu u prostorijama H.P.D.-a.

Na odborskoj sjednici dne 26. VI. zaključeno je, da se stupi u uži dodir s foto-sekcijom Slovenskog Planinskog Društva »Skala« u Ljubljani, i to na taj način, da će naši članovi držati predavanja u Ljubljani, a njihovi u Zagrebu. Nadalje je zaključeno, da se za vrijeme zimske sezone održi više predavanja u javnosti, a posebno za članove sekcijskih društvenih prostorijama. Izvanredni godišnji sastanak održat će se 24. X. u 8 sati na večer u društvenim prostorijama.

Foto sekcija posvećuje veliku pažnju izlaganju slika po ormarićima u svrhu propagande te u tom pogledu radi suglasno s putnom blagajnom H.P.D.-a. Isto tako izmjenjuje foto sekciju misli s članovima Foto kluba u Zagrebu, pak je tom prilikom naglasila, da ona ima dužnost vezati svoje članove sa specijalnom zadaćom planinske fotografije bilo da popularizira naše planine, bilo da kultivira snimanje planinskih motiva i ljepota.

b) **Omladinska sekcija** održala je 4 sastanka, i to: 6. IX., na kojem se referiralo o izletu na Sljeme za dan 3. IX., i obavijestilo se o posebnom izletnom vlaku H.P.D.-a na Plitvička jezera.

20. IX. drug je Jankowsky referirao o izletu u Klanjec-Cesargrad-Kunšperg-Bizelj. — Drug Bogdanov je stavio dva upita zbog rasporeda izleta. — Drug Weiler je govorio o gradnji i uređenju paviljona na Sljemenu, koji će u prvom redu služiti skijašima.

27. IX. drug je Škraljski referirao o izletu na proslavu 10-godišnjice podružnice »Martinščak« u Karlovcu. Iza toga se osvrnuo na rezultat izleta na Cesarski grad, pri čem se razvila živahna debata, u kojoj osim referendara sudjelovahu još i drugarica Santić, drug Čubelić i predsjednik Dr. Cividini. — Napokon je drug Čubelić iznio svoje poglедe o pripređivanju izleta, o čemu se povela stvarna diskusija.

c) **Putna blagajna** ima na kraju mjeseca rujna 1933. 61 člana, a gotovine u novcu Din 8.143.17. Na sjednici od 11. IX. odredili su se izleti za 17. na Cesarski grad

u Hrv. Zagorju i za 27. na Dubovac kod Karlovca, gdje se imala proslaviti 10-godišnjica podružnice »Martinšćak« u Karlovcu. Od predviđenih izleta izvršeni su: dne 17. na Cesar-grad i t. d. (26 članova sa troškom od 650 dinara); 24. na Dubovac i t. d. (19 članova sa troškom od 418 dinara). Svega je u tom mjesecu putna blagajna za svoje članove utrošila Din 1.068.—.

d) **Siri društveni sastanak** održan je 13. IX. u dvorani gostione »Pepiću«, Ilica 53 sa slijedećim programom: 1. Predsjednik je pozdravio prisutne, 2. tajnik je izvijestio o društvenom radu i o izletima, 3. blagajnik o izletu na Plitvička Jezera, 4. projicirale su se slike sa Plitvičkih Jezera uz tumačenje, 5. čitao se stari opis izleta na Plitvička Jezera iz »Spomenice Hrv. planinarskog društva«, 6. igrala se tombola u korist putne blagajne.

Tajnik je izvijestio slijedeće: Od prvog društvenog sastanka, koji je održan dne 12. srpnja o. g. u velikoj dvorani Varoške pivnice, a koji je bio vrlo dobro posjećen, nije se do danas mogao sazvati ni održati toliko željeni potrebnii sastanak, jer je većina članova i odbora bila na izletima izvan Zagreba, te smo zbog toga požurili, da se ovaj drugi sastanak čim prije održi i da se naši članovi i prijatelji među sobom upoznaju i čim više združe u planinarskom prijateljstvu. Izabrali smo ove prostodrije u uvjerenju, da će se u njima ugodno čuti i nesmetano pozabaviti, dok ne dočekamo taj sretni čas, kada ćemo se u svojim vlastitim prostorijama moći sastajati i ugodno pozabaviti. Od prošlog sastanka do danas mnogo je u društvenom životu urađeno, pa ću nastojati, da vas s tim radom u kratkim crtama upoznam i da vas kraj toga previše ne umorim. Za prvu dužnost smatram, da ovđe iznesem, kako je u posljednje vrijeme nemilosrdna i neizbjježna smrt ozbiljno ugrozila naše redove, te da smo sa dužnim pietetom otpratili do groba ove naše članove: 1) Milana Weissa de Polna, jednoga od najstarijih naših začasnih članova i društvenog dobrotvora. — 2) Dra Ivu Pilara, dugogodišnjeg člana i odbornika. — 3) Isto tako je našega člana i odbornika g. Badovinca zadesila teška tuga smrću njegove majke, koju je velik broj naših odbornika, članova i članica sproveo na vječni počinak uz izraz saučešća. Slava im!

Prije 10 godina, t. j. god. 1923. osnovano je 9 novih podružnica našega društva, koje prema tomu slave ove godine 10-godišnjicu svoga opstanka. Od tih su podružnice: »Ivančica« u Ivancu, »Martinšćak« u Karlovcu, »Japetić« u Samoboru, »Bjelašnica« u Sarajevu, »Velebit« na Sušaku i »Ravna Gora« u Varaždinu proslavu već izvršile, dok »Strahinjščica« u Krapini, »Runolist« u Lokvama i »Oštrec« u Zlataru proslave još nisu najavili.

Zatim je tajnik izvijestio o izvršenim izletima na Sljeme, Ravnu Goru, Kamničke Alpe, Skradski Vrh i Zeleni Vir, Triglav, Sušak i Bilogoru, te je rekao: Ovom prilikom dužnost mi je, da na ovom mjestu istaknem lijepu gestu Hrvatskog društva planinara »Runolist«, koji je u znak solidarnosti dva puta otkazao svoje namjeravane izlete i priključio se sa svojim članstvom našem propagandnom izletu na Plitvička Jezera. Ovako lijepe prijateljske geste donijet će i u buduće korisne plodove planinarskom pokretu kod nas, te će se pomalo izbrisati i predati zaboravi ona gorka netrpeljivost, koja je do nedavno vladala dedu bratskim planinarskim društvima u Zagrebu.

Dne 12. o. mj. bilo je naše društvo pozvano, da sudjeluje na anketi kod Direkcije državnih željeznica u Zagrebu za sastav novog voznog reda u g. 1934, te ćemo Vas o uspjehu te ankete izvijestiti na slijedećem sastanku.

Na preprostoru naše kuće na Risnjaku naše je društvo u sporazumu sa Geofizičkim zavodom podiglo ombrometar, te je i time jedan dio kulturnoga zadatka izvršen.

Od 1.—8. X. o. g. priređuje naša podružnica »Jankovac« u Osijeku svoju prvu izložbu foto amaterskih radova, pa i s ovoga mesta pozivamo naše članove foto amatere, da se sa svojim radovima ovoj izložbi pridruže. Potanje informacije daje naša foto sekcija u društvenim prostorijama.

Savez planinarskih društava Kraljevine Jugoslavije namjerava prema zaključku saveznoga kongresa izdati planinarski kalendar za g. 1934, pri čemu će suradivati i naše društvo, pa u koliko bi naši članovi imali želja i dobrih prijedloga, neka ih izvole predati tajništvu našega društva.

Na IV. izložbi foto amaterskih radova na Sušaku izložili su svoje rade ovi članovi Matice: Griesbach Gjuro, Griesbach Ljudevit, Novak Vladimir, Pribanić Vladimir, Prister Gemma, Tomac Branko i Zorko Erik. Ukupno su izložili 35 vrlo lijepih fotografskih snimki, ponajviše planinarskih motiva. Od izloženih slika dobila je pohvalno priznanje slika Novaka Vladimira »Stari grad Samobor« i Prister Gemma za sliku »Češeri«. Osim toga je svaki izlagač dobio od svoje Foto-sekcije spomen plaketu. Čestitamo našim članovima foto amaterima na lijepom uspjehu i umoljavamo ih da se za prvu izložbu foto amaterskih radova naše podružnice »Jankovac« u Osijeku prijavi još veći broj izlagača sa čim većim brojem i čim ljepšim planinarskim slikama, kako bi Matica sa svojom foto-sekcijom bila doстојno zastupana.

Kako će vam biti poznato Gradska je općina zagrebačka postavila brklu na početku sljemenske ceste, kća će, nadam se, naše planinare malo smetati.

Tragedija u slovenačkim Alpama. 24. godišnji Valentin Košir iz sela Zapuža, koji je vršio službu kao seoski listonoš u Begunjama, našao je dne 29. VIII. smrt, strovalivši se sa Begunjscice u provaliju, duboku oko 200 m. Nesretni slučaj dogodio se zbog neopreza, pa s toga savjetujemo našim penjačima, da kod svih penjalačih tura postupaju s nužnim oprezom i da se kane akrobacija u visokim Alpama, već da ostanu kod takovih pothvata uvijek na visini planinarskog poziva i u granicama svojih snaga i sposobnosti.

Sa više strana stavljen nam je prijedlog, da se u krilu Matice osnuje alpinistička sekcija. U koliko bi naši članovi željeli kod ovoga rada sudjelovati i u koliko se čute jakima i sposobnima za ovu granu planinarstva, molimo ih, da se u društvenoj poslovničkoj javi, te da od riječi prijedemo na djelo. Zdravo!

Iza toga je blagajnik g. Antun Glad podrobnno izvijestio o vrlo uspješnom izletu na Plitvička Jezera, a onda se prešlo na prikazivanje slika i obavila se tombola u vrlo srdačnom raspoloženju. Na tom je sastanku bilo oko 200 članova.

3. Zajednički izleti.

a) Na Pitvička jezera bio je dne 10. IX., koji je na sveopće zadovoljstvo vrlo dobro uspio i na kojem su učestvovala 353 izletnika iz Zagreba. Taj su uspjeh pribilježile i zagrebačke novine. Organizacija toga izleta bila je potpuno u rukama blagajnika Antuna Glada, koji je uz požrtvovnu pripomoć nekolicine naših odbornika i naše vrijedne poslovotkinje Micike Kozmar rješio taj organizatorski zadatak tako, da mu se i na ovome mjestu mora izreći potpuno priznanje ne samo u ime izletnika, nego i u ime našega društva. Želja je, da se i ostali članovi ugledaju u ovaj svjetli primjer rada, požrtvovnosti i ljubavi.

b) Na Cesograd preko Klanjca, a onda na Kunšperk i Bizejško preko divnog Mihanovićevog dola bio je dne 17. IX. pod vodstvom odbornika Waltera Jankowskog. Izletnici su (njih 57 na broju) krenuli iz Zagreba u dva velika autobusa do Klanjca, a odavle na cilj, pa su se zadovoljni zbog ljepote prirode vratili u večer u Zagreb.

c) Na poslavu 10-godišnje opstanka Podružnice »Martinščak« u Karlovcu dne 24. IX. Uslijed nevremena nije se ova proslava mogla održati na Martinščaku, kako je to već prije zamišljeno bilo, već je cijelo sakupljeno društvo, od toga 33 člana Matice sa predsjednikom, otišlo na star grad Dubovac, pak se je pod njegovim bedemima u prijatnoj dvorani pivovare izvršio svečani dio proslave, na kojoj su govorili: predsjednik podružnice Zemljak, tajnik Matice Vučak, koji je u ime Matice predao Podružnici jednu povećanu snimku Ozlja grada u vrlo ukusnom okviru, tajnik Podružnice Herrenstein, osnivač Podružnice Ribar i predsjednik Matice dr. Cividini, razvivši ovom zgodom svoje etičko stanovište o ideji i radu planinarstva. Poslije službenoga dijela produžen je put na Kalvariju, gdje je uz prigodne govore zaključena ova svečana proslava. Srdačan doček, srdačna manifestacija i srdačan rastanak članova Podružnice i Matice postaviše toga dana čvrstu vezu, koja će donijeti velike uspjehe. Voda puta bijaše tajnik Vučak.

4. Sjednice Upravnog odbora.

a) Dne 6. IX. raspravljalo se: 1) o gradnji kuće na Bjelašnici, o osnivanju podružnica u Bosni i Hercegovini, o učlanjivanju Prijatelja prirode u Savez PD, o proslavi 10 godišnjice »Bjelašnice«; 2) o potpori Ministarstva trgovine i industrije, odsjeka za turizam; 3) o anketi kod Direkcije drž. željeznica za vozni red; 4) o obraćunu dra Krajača u predmetu Mile Koričića; 5) o cisterni i obloženju Doma na Risnjaku, o markaciji puta, o opskrbi Doma drvima, o razglednicama, o nagradi opskrbnika, o cjeniku jela i pila; 6) o Domu na Mosoru, o uporabi vode i opravci zgrade; 7) o prijavi odbornika Drage Mihajlovića, da polazi u vojsku; 8) o neredu na Bijelim stjenama; 9) o sipini pred Tomislavovim domom, o kanalizaciji; 10) o zakupu zemlje kod Sv. Jakoba i o neredu ondje; 11) o prijedlogu nekolicine članova, da se osnuje posebna podružnica HPD u Zagrebu; 12) o kupnji kuće od strane podružnice »Papuk« u Virovitici; 13) o proslavi »Bjelašnice«, »Velebita« i »Ivančice«; 14) o likvidaciji podružnice u Bjelovaru; 15) o potpori za gradnju kuće na Platku; 16) o spomen plaketama za izložbu u Sušaku; 17) o inventaru kuće na Prekršiju, o dozvoli točenja u Šoćevoj kući, o emblemu za povjerenika Dumića; 18) o proslavi »Martinščaka! 19) o dugu Vukelića Okružnom uredu i o otpisu duga »Mosoru«; 20) o učlanjivanju »Prirode« u Savez PD; 21) o Saveznom kalendaru i o delegatima Matice u Savezu PD; 22) o gradnji dačkih skloništa; 23) o nabavi Vimerove knjige: »Ljeti i zimi kroz Jugoslaviju.

b) Dne 20. IX. raspravljalo se: 1) o izvršenoj proslavi »Bjelašnice«; 2) o otkazu ugovora s opskrbnikom Đukićem na Sljemenu i o pitanju novog opskrbnika; 3) o istupu dra Krajača iz podružnice »Plješivica«; 4) o dozvolama točenja i prodaje duhana na Sljemenu; 5) o prestupku nekih članova Matice; 6) o sabirnoj akciji za gradnju paviljona na Sljemenu; 7) o pomoćnom knjižničaru društvene knjižnice; 8) o sniženoj cijeni za sobe na Sljemenu, o kanalizaciji, o uređenju vode, o izradbi razgledne ploče i o planinarskom domu; 9) o gradnji dačkih domova; 10) o posudbi diapositiva u Filadelfiju; 11) o društvenom liječniku; 12) o materijalnom uspjehu na Plitvička jezera.

c) Dne 25. IX. raspravljalo se: 1) o pregovorima pravnih savjetnika s opskrbnikom Đukićem i o ponudama za mjesto opskrbnika na Sljemenu; 2) o sniženju cijena za sobe na Sljemenu; 3) o putu predsjednika u Slavoniju; 4) o plaćenom putu komisije na Sljeme.

III. RAD PODRUŽNICA HPD.

H. P. D. PODRUŽNICA »SNJEŽNIK« U KRASICI držala je 12. III. o. g. svoju glavnu godišnju skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. E. Francišković pozdravnim govorom i s radošću istaknuo, da je prošlogodišnji rad podružnice bio veoma plodan i unosan, na čemu mu članovi izriču hvalu. Iz tajničkog izvještaja se vidi, da je društvo imalo 26 članova, za dva manje nego u god. 1931.; priredilo je osam zajedničkih izleta sa ukupno 89 učesnika, i to na Zeleni Vir, Bitoraj, Viševicu, Tuhobić, Medvedjak, Snježnik, Veliki Pliš i Risnjak. Bile su tri društvene zabave: planinarska pokladna noć i dvije čajanke sa povoljnim uspjehom. Obnovljene su planinarske oznake na putu Vrata—Bitoraj. Uopće je rad bio agilan i pohvalan s obzirom na druge godine. Tajnik poziva članstvo da bude u g. 1933. još više agilno i da polazi što češće na izlete. Ovaj se izvještaj prima jednoglasno. Blagajnik g. Kazimir Mikuličić izvješćuje, da je društveni inventar priličan. Društvo je imalo prihoda (sa saldom iz g. 1931.) Din 6.618.18, a izdatka (za nabavu inventara, gradnju kuće na Risnjaku, za stanařinu) Din 5.555.75, te ostaje gotovina Din 2.112.43. Matici u Zagrebu doznačeno je D 2.000 za gradnju kuće na Risnjaku. Izvještaj se jednoglasno prima. Odbor ostaje isti, koji je bio izabran na dvije godine na prošlogodišnjoj skupštini sa predsjednikom g. E. Franciškovićem na čelu. Predsjednik predlaže, da i »Snježnik« uvede »šumski dan«, kako ga provode primorske podružnice »Velebit« na Sušaku, »Kamenjak« na Rabu i »Mosor« u Splitu. Zemljšna zajednica u Krasici dodijelit će društvu jedan kompleks kraškog zemljista u okolišu za pošumljivanje, a srez će dati mlađih borića, koje će društveni članovi saditi po uputi šumskog stručnjaka. I ovaj vrlo važni predlog prima se jednoglasno. Na to je tajnica iznijela predlog, da se osnuje putna blagajna za izlete i propagandu, što se s odobravanjem prihvata.

H. P. D. PODRUŽNICA »VINICA« U DUGOJ RESI održala je 13. III. o. g. svoju glavnu godišnju skupštinu, na kojoj je podnesen ovaj izvještaj o društvenom radu u prošloj godini: Društvo je imalo 50 članova, za 8 manje nego u g. 1931.; pristupilo 10 novih, a istupilo 18. »Hrvatski Planinar« drže četiri člana. Priredeno je 10 skupnih izleta sa 86 učesnika, i to na Martinščak, Klek, Zeleni Vir, Novigrad na Kupi, Slijeme, u spilju Vrlovku kod Kamanja, Bijele Stijene, Risnjak i Okić-grad, a uz to bilo je više manjih i pojedinačnih izleta. Predavanja bila su dva: jedno je držao 12. V. 1932. profesor Vladimir Stahuljak: »Planinarstvo« s prikazivanjem planinskih diapositiva, a drugo 16. X. g. Lj. Griesbach pod naslovom »Od Sušaka do Kotora« s velikim brojem diapositiva po vlastitim snimcima. Priredena je i Silvestarska zabava s povoljnim uspjehom. Za gradnju planinarske kuće društvo je dalo prinos od Din 1.000. Gotovina društva iznosi Din 5.7314.6, od koje ima Din 2.000.40 u blagajni i Din 3.731.06 uloženo u banki. Na toj skupštini je izabran ovaj odbor: podpredsjednik ing. Hinko Čopić, tajnik Božidar V. Pintar, blagajnik Gabor Mainc; odbornici: Dragutin Skoko, Alfred Dostrašil, Franjo Govek i Mirko Bosiljevac; nadzorni odbor: predsjednik direktor Rudolf Kratochwil; odbornici: Janko Stojić i Ivan Ban.

H. P. D. PODRUŽNICA »STRMAC« U NOVOJ GRADIŠKI održala je 19. III. o. g. svoju glavnu skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. ing. Ivan Baretić pozdravnim govorom i pozvao članove odbora, da svoj posao ozbiljno shvaćaju i svoju dužnost savjesno vrše, jer podružnicu čekaju mnogi poslovi, koji se samo marljivim radom i suradnjom mogu valjano svladati. Tajnik g. Marijan Venne izvješćuje o radu podružnice od njenog osnutka do danas. Svrha je

planinarstva, da čovjeka upoznaje sa ljepotom raznih krajeva, da ga oplemenjuje i odgaja, da ga uči ljubiti božju prirodu i svoju lijepu domovinu. Osnivači podružnice imali su namjeru, da u šire krugove gradana zavedu ispravan pojam o planinarstvu. To je ovdje doduše malo teško, ali će s vremenom i to ići. Za osnutak podružnice stekao je osobitih zasluga g. Zlatko Mažuran. Budući da je društvo osnovano u zimi, nije moglo odmah početi s intenzivnim planinarskim radom; zato se radilo u pjevačkoj u prosvjetnoj sekciji, te napose pjevačka sekcija lijepo napreduje. Prosvjetna je sekcija imala predavanje o životu i radu J. J. Strossmayera, koje je održao g. Dr. M. Benković. Poziva članove, da što bolje podupru preplatom društveno glasilo »Hrvatski Planinar«. Do dana skupštine društvo broji 30 članova, a prijavio se veći broj njih za pristup u društvo. Ističe potrebu rada, koji podružnica ima obaviti, i poziva sve članove na suradnju, jer sve što činimo, učinit ćemo narodu i sebi i olakšati svima, da upoznaju lijepu našu domovinu. Tajnikov se izvještaj jednoglasno prima. — Iza toga blagajnica Marija Müller podnosi izvještaj o stanju blagajne: na upisnini, članarini i znakovima ubrano dosad D 700, za razne potrebe izdano D 87.50, Matici poslano D 350 na račun otplate duga, dug knjižari za pisači pribor iznosi D 94. Skupština prima izvještaj na znanje. Čita se izvještaj nadzornog odbora o urednom vođenju društvenih posala i blagajničkih knjiga, našto je podijeljena odrješnica upravnom odboru.

Nato je izabran ovaj odbor: predsjednik Ing. Ivan Baretić, tajnik Marijan Venne, blagajnica Marija Müller; odbornici: Zlatko Mažuran i Antun Gradić; nadzorni odbor: Emil Sax, Milan Matoković, Mladen Knivald. Predsjednik zahvaljuje na povjerenju i obećaje da će zajedno s odborom raditi na dobrobit društva.

Tajnik g. M. Venne iznosi predlog, da podružnica pokrene akciju, da se na Brezovom Polju (984 m), najvišem vrhu Psunjia, podigne piramida. Taj vrh nije polje, kako se zove, nego šuma, pa zbog toga nema sada sa vrha nikakvog izgleda. Piramida, koja bi nadvisivala okolno drveće, omogućila bi planinarama dalek i širok vidik, koji seže na zapad sve do Medvednice nad Zagrebom, a na istok sve do Fruške Gore. Time bi se dala pobuda za snažniji razvitak planinarstva i turizma u zelenom i pitomom slavonskom sredogorju, koje je od prirode kao stvoreno za udobno ljetno planinarenje i za zimske sportove. Skupština u cijelosti prihvata taj predlog i povjerava odboru, da povede akciju za ostvarenje te hvale vrijedne osnove. Podružnica će se u tu svrhu obratiti na Gradišku imovnu općinu radi zemljišta i materijala, a na okolne podružnice H. P. D. »Čaklovac« u Pakracu, »Vrani Kamen« u Daruvaru i »Dilj-gora« u Brodu radi suradnje i potpore.

H. P. D. PODRUŽNICA »MARTINŠČAK« U KARLOVCU držala je 24. III. svoju glavnu godišnju skupštinu, koju je otvorio predsjednik gosp. Milan Žemljak pozdravnim govorom, u kojem ističe, da je Matica izaslala svoga predsjednika g. I. Pasarića na ovu skupštinu, osvrće se na rad podružnice u prošloj godini i naglašuje važnost izletničkog rada i napose zasluge putne blagajne, koja je priredila lijep broj večinom vrlo uspјelih izleta. — Tajnik g. Eugen Herrstein izvješćuje o društvenom radu: Na internom društvenom otvorenju planinarskog doma na Risnjaku 15. IX. pr. g., za koji je ova podružnica dala Matici prinos od D 15.000 u nekoliko godina, prisustvovalo je 6 naših članova. Izgradnjom toga doma omogućen je izlet na Risnjak za poldrug dana. Proslava otvorenja bila je velebna manifestacija planinarske misli, jake volje i stvarnog napretka. Svojom potporom gradnji doma podružnica je dokazala, da ima dovoljno volje i shvaćanja za planinarski rad. U prošloj godini

zadesio je velik gubitak cijelo naše planinarstvo smrću začasnog člana HPD-a Ljudevita Rosija, nad čijim se je grobom u ime hrvatskih planinara oprostio društveni predsjednik g. I. Pasarić sa milim pokojnikom posebnim govorom. Na pogrebu bila je zastupana podružnica po svojem članstvu i matica po svojim izaslanicima. — Koncem 1932. imala je podružnica 92 člana, a koncem g. 1931. bilo 107 članova; pristupilo 18, a istupilo 33. Pretplatnika na »Hrvatski Planinar« bilo 12, što je svakako premalo, pa je dužnost novog upravnog odbora, da nastoji prikupiti što veći broj pretplatnika. — Rad sekcijske Putne blagajne bio je vrlo uspješan, zahvaljujući agilnom vodstvu njezina upravnog odbora, kojemu stoji na čelu g. V. Mužina. Zajedničkih izleta bilo je oglašeno 19, a održano 16, i to 2 na Martinšćak, Klek, Izvor Kupe, Japetić, Ravnu Goru — Trakošćan, Viševicu, Vinicu, 2 Novigrad na Dobri, Sljeme — Stubicu, Triglav, Ravnu Goru, Risnjak. Na izletima su obnovljene markacije na Martinšćak i spoj Martinšćaka na Vinicu. Izletnički rad putne blagajne bio je mnogo veći nego posljednjih godina, pa treba u tom pravcu krenuti naprijed, da se na taj način okupi što veći broj članova i privede prirodi. Nadalje treba izletnički rad proširiti kroz cijelu godinu, napose za trajanja snijega, i posvetiti pažnju zimskom planinarenju, koje pruža najviše planinarskih užitaka, jer priroda zimi ima osobite čare. Skijanje je zimsko planinarstvo i spada svakako u djelokrug planinarskih društava. To je novo polje rada, od kojega će podružnice imati koristi. — Što se tiče predavanja, opaža se, da se ona sa skloptikon slikama ne posjećuju, dok je pokuš sa prikazivanjem planinarskih filmova potpuno uspio, kako se vidjelo kod filma T. K. »Skale« U carstvu Zlatoroga, za koji se pokazao velik interes u općinstvu prigodom prikazivanja u Edison kinu. — Ovom godinom ulazi podružnica u desetu godišnjicu svoga postojanja. To je razlog, da ove godine što jače i čvršće poradimo oko širenja planinarske misli u našem gradu, u kojem je planinarski sport u stalnom porastu. Ljudi sve više idu u prirodu, da u njoj nađu odmora i nove snage za rad. Dužnost je planinara, da tome pripomognu i da svojim primjerom pokažu put k prirodi. Dakako, da je za sav rad odbora potrebno i što aktivnije sudjelovanje članstva. Tajnički se izvještaj prima jednoglasno na znanje. — Blagajnik g. Josip Karl izvješće: primitak D 6.701.03, izdatak D. 4.157.08: ostaje D 2.543.95; putna blagajna ima višak od D 2.873.53. Podružnica je u prošloj godini dala prinos od D 1.000 za planinarsku kuću na Risnjaku. I ovaj se izvještaj prima jednoglasno na znanje. Nakon izvještaja nadzornoga odbora, da su računi i knjige pronađeni u redu, skupština podjeljuje odrješnicu odboru. Nato je na predlog g. I. Laufera per acclamationem ponovno izabran isti upravni i nadzorni odbor sa predsjednikom g. M. Zemljakom na čelu. Potom predsjednik predlaže, da se iz društvene blagajne kao i dosada doznači Matici iznos od D 1.000 u korist fonda za gradnju planinarske kuće na Plitvičkim Jezerima, što skupština prihvata.

Delegat Matice predsjednik g. I. Pasarić zahvaljuje na ovom zaključku, donosi pozdrave Matice i naročito ističe, kako podružnica »Martinšćak« uzornim primjerom prednjači u solidarnoj suradnji sa Maticom pri gradnji planinarskih kuća i skloništa, te je u tu svrhu zajedno s ovim najnovijim prinosom dosad darovala znatnu svotu od D 16.000. Time je ona potakla i druge podružnice na solidarnu suradnju s Maticom pri izvedenju zajedničkih planinarskih investicija. Prikazuje u kratkim crtama rad Matice u zadnjih 10 godina: pred 10 godina imalo je H. P. D. jednu planinarsku kuću i tri skloništa, dok danas ima 19 vlastitih kuća i 10 unajmljenih skloništa. Od osnutka društva (1874.) do danas izdalo je oko D 4.000.000 na planinarske investicije, od čega je društvo

dalo iz vlastitih sredstava oko D 3.000.000. Društvo danas broji 7.000 članova i ima oko 47 podružnica, te je brojem podružnica najjače društvo u Savezu planinarskih društava Jugoslavije. Ističe važnost kulturnog i socijalnog rada H. P. D-a. Sada zapinje rad društva oko gradnje planinarskih kuća radi privredne krize; no ipak je društvo zajedno sa podružnicama u prošloj godini utrošilo u gradnju i druge investicije oko D 600.000. Nadalje ističe, da je društvo već g. 1924. zaključilo, da na Plitvičkim Jezerima sagradi oveću planinarsku kuću, ali do ostvarenja nije došlo radi odgađanja doznake gradilišta kao i radi teških privrednih prilika. Zahvaljuje podružnici i njenom agilnom odboru na pozitivnom i stvaralačkom radu. — Predsjednik g. M. Zemljak zahvaljuje g. Pasariću na njegovu pohvalnom priznanju i izjavljuje, da podružnica ima povjerenje u rad Matice, pa da će i dalje kao dosada podupirati Maticu u njenom radu oko promicanja planinarstva.

H. P. D. PODRUŽNICA »PAPUK« U VIROVITICI držala je 8. I. svoju V. redovitu glavnu skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. Lovro Bakotić pozdravnim govorom, u kojem zahvaljuje članstvu na brojnom odazivu i izriče želju, da tako bude vazda i na društvenim izletima. Tajnik g. A. Jeržabek izvješćuje, da je društvena uprava, izabrana na posljednjoj glavnoj skupštini, ostala ista osim g. Dr. Samobora, koji se zahvalio na časti radi odlaska iz Virovitice, te je na njegovo mjesto optiran g. A. Španić, dok je na kraju godine premješten odbornik g. F. Gregor. Broj članova snizio se od 73 u g. 1930. na 53 u g. 1931., poglavito radi ukinuća pojedinačne trokratne pogodnosti na željeznicama, ali je u g. 1932. opet porastao za 5, te podružnica koncem prošle godine broji 58 članova i to 41 muškoga i 17 ženskih. Željeznička pogodnost za skupne izlete poboljšana je time, što je broj lica od 10 snižen na 6 u osobnim vlakovima, bez obzira na broj prevaljenih kilometara, a u brzima preko 50 km. Planinarsko bi se kretanje u podružnicama znatno proširilo, ako se izade u susret općoj žalbi planinara, da se broj lica snizi na 3. — Sa zahvalnim pietetom spominje smrt bivšeg potpredsjednika Dr. Josipa Singera, kojemu skupština iskazuje posljednju počast usklikom: »Slava mu!« — Izleta je u prošloj godini bilo više nego u g. 1931., što je također radosna pojava. Osim običnih nedjeljnih izleta u okolicu bilo je 9 većih izleta sa 83 člana (59 muških i 24 ženske) i 30 nečlanova, i to u Vukojevicu, Vražje Vršće, Varaždinske Toplice, Ljubelj, Velebit (Oltari, Krajačeva kuća, Rosijeva koliba, Alan, Jablanac), Vrani Kamen, Javornik, Pogani Vrh, Pakra manastir, Plitvička Jezera i Jankovac u Papuku. Posestima podružnica »Jankovac« iz Osijeka priredila je izlet u Viroviticu, gdje je sa našim članovima obišla Bilogoru do Vukojevice. — Tajnik sa žaljenjem ističe, da malen broj članova drži društveno glasilo »Hrv. Planinar«, koji pruža bezbroj prekrasnih ilustracija i donosi birano planinarsko štivo, što služi na ponos društva i njegovim članovima, pa poziva drugove planinare, da se u većem broju pretplate na svoje glasilo. — Prema zaključku prošlogodišnje skupštine upravni je odbor izvodio predradnje za gradnju planinarske kuće, za koju su braća Müller besplatno izradili nacrte, na čemu im izriče hvalu. Ako Brodská imovna općina i domaća Zemljija zajednica povoljno riješe molbe za građevno drvo, a uloženi se novac iz štedionice bude mogao dobiti, podružnica bi doskora mogla da udari temelj novoj planinarskoj kući. — Društvo je priredilo Nikolinjsku zabavu (6. XII.), koja je u materijalnom i moralnom pogledu dobro uspjela. Uprava je otkupila 100 komada razglednica »Vodopad Jankovac«, što ih je poslala osječka podružnica. — Tajnik poziva drugove, da ostanu vjerni planinarskoj ideji i pojačanom snagom nastave rad oko širenja planinarskog pokreta u cilju, da se ova podružnica podigne u prve redove H. P. D-a. — Iz-

vještaj blagajnika g. Doplera iskazuje ukupne primite: D 12.940.15, a izdatke: D 3,121.79; saldo: D 9.816.36; porast imovine u g. 1932.: D 1.473. — Izvještaji tajnika i blagajnika primljeni su jednoglasno, te je nakon izvještaja nadzornog odbora upravnom odboru podijeljena razrješnica. — Na predlog predsjednika optirani član g. A. Spanić izabran je za odbornika na mjesto g. Dra. Samobora. — Na koncu je primljen jednoglasno predlog g. Szirmaya, da se osnuje glazbena sekcija, kao i predlog tajnikov, da se novac, uložen u štedionici, dvije trećine ostale gotovine i posebni dobrovoljni mjesecni prinosi članova, stave u fond za gradnju planinarske kuće.

H. P. D. »BJELAŠNICA« U SARAJEVU držala je 28. I. o. g. svoju 10. redovitu glavnu skupštinu, u kojoj je predsjednik g. J. Fleg er zahvalio članovima na lijepom odzivu, osvrnuo se na mnogostruki rad društva i istaknuo veliki broj izvedenih alpinističkih tura, koje su iziskivale mnogo teških napora u vrijeme sadašnje krize. Naročitu hvalu zasljuje tajnik g. Plaček, koji je pozrtvovno i s velikim marom sudjelovao u društvenom radu. — Tajnik g. I. Plaček u svom opširnom izvještaju s ponosom ističe, kako »Bjelašnica« ove godine ulazi u 10. godinu svoga aktivnog rada na polju planinarstva, koji nailazi na priznanje ostalih društava, napose posestrimih podružnica Matice H. P. D-a u Zagrebu, što se jasno vidi iz društvenog glasila »Hrvatskog Planinara«, koji gotovo u svakom broju »Bjelašnicu« spominje i hvali. Društveni su članovi izveli velik broj izleta, od Triglava do Maglića i Čvrsnice i to manjih 28 sa 241 učesnikom u obližnju okolicu (do 1.500 m vis.: Ravne, Vučija Luka, Careve Vode, Taračin Dol, Pogorelica, Vrelo Bistrice, Čapljinu — Ljubuški, Široki Brijeg, Pale, Čemerno, Zahor, Mehina Luka, Vijenac, Skakavac, Boračko Jezero, Olovo, Banja Stijena, Krivojevačke spilje, Veliko Polje, Stari Grad); nadalje 8 srednjih izleta (do 2000 m vis.) sa 78 sudionika (Trebević, Crepoljsko i Jahorina); napokon 17 viših izleta (preko 2000 m vis.) sa 139 učesnika (Bjelašnica, Treskavica, Hranisava, Prenj, Maglić, Čvrsnica, Vlašić, Triglav, Drinača, Zec i Vranica). U svemu ukupno 53 izleta sa 458 učesnika, što je svakako lijep broj, na kojem mogu biti zavidna mnoga planinarska društva sa znatno većim brojem članova. Osobito priznanje zasljuju vrijedne članice, koje su vazda u lijepom broju sudjelovale i osobito na visokim usponima po svakom vremenu, odvažno dijelile sudbinu sa muškim članovima.

Društvo ima 150 članova, i to 3 utemeljitelja i 147 redovitih, te je prema prošloj godini u porastu za 17 članova. Tijekom godine pristupila su 33 člana, a istupilo 16 članova, većinom radi odlaska iz Sarajeva. Tajnik se sjeća milih pokojnika, od kojih je Ladislav Hock bio od početka član društva, te im skupština kliče: »Slava!«

U poslu označivanja planinarskih putova društvo je revno vršilo svoju dužnost: postavilo je 17 tabli na putu Pazarić — Hranisava, na stanicu Banja Stijena i na putovima Jablanica — Čvrsnica — Drežnica i provelo 7 ovećih markacija: 1. Pazarić — Mehina Luka; 2. Jablanica — Plasa — Crepulja — Drinač — Drinača — Lokve — Perov Stan — Čvrsnica — Gornje Bare — Klanac — Gornja Drežnica — Donja Drežnica; 3. Mehina Luka — Lanište; 4. Tarčin — Mehina Luka; 5. Banja Stijena do spilje; 6. Ivančići — Krivojevičke spilje; 7. Fojnica — Prokoško Jezero. Na molbu društvene uprave generalna direkcija državnih željeznica odobrila je vješanje orientacionih tabli na stanicama. — Gradnja planinarske kuće zasnovana je još prije 2 godine, te je u tu švrhu Matica društvena u Zagrebu zatražila od ministarstva šuma i poljoprivrede zemljiste na Treskavici. Molba je povoljno riješena i zatraženo zemljiste daje se u zakup na 30 godina, uz odštetu od D 100 na godinu. Gradnja će

stajati mnogo truda i materijalnih žrtava, pa stoga se članovi pozivaju, da u tom radu upravu krepko pomažu.

Foto sekacija nastavila je rad oko snimanja prirodnih krasota planinskih krajeva, u čemu su se odlikovali članovi: Kahn, Dr. Raguz, Jereb, Baković, Tadijanović, Plaček, jer su za društveni album bezbroj slika poklonili. Sada ima društvo 2 takva albuma, od kojih je jedan poklonio tajnik. Na fotografskoj izložbi Matice u proljetnom Zagrebačkom Zboru stekli su odlično priznanje snimci gđ. Kahna i Plačeka. U posljednje vrijeme društvo se dalo na izradivanje diapositiva za planinarska predavanja.

Zimskom sportu, koji u posljednje vrijeme uzima sve većeg maha, posvetio je upravni odbor naročitu pažnju. Ski-sekcija broji 7 verificiranih članova, koji su kao članovi Sarajevskog zimsko-sportskog podsaveza sudjelovali na raznim priredbama drugih društava i sami priredivali natjecanja. U podsavezu društvo je zastupano po članovima Plačeku i Bakoviću, koji obnašaju čest tajnika i blagajnika. Članovi sudjeluju i u popularnom sportu sanjkanja na vrlo podesnoj 9 km dugoј cesti, koja se spušta sa Trebevića do Kovačića. Samo je društvo priredilo uspjelu sanjkašku utakmicu 21. II. pr. g., a 3 člana su nastupila na takvoj podsaveznoj utakmici 24. I. 1932. Tajnik izriče naročitu hvalu uredništvu »Večernje Pošte«, koja je uvijek najpripravnije uvrštavala društvene objave pod posebnom rubrikom. U »Hrv. Planinaru« izišao je opis Treskavice iz pera predsjednika g. Dr. Flegera sa krasnim snimcima g. Kahna, a doskora će u njem izaći sličan opis istoga pisca o Veležu sa slikama. Na »Hrvatski Planinar« pretplaćeno je 12 članova, a posredstvom društva šalju 4 pretplate za »Kosmos« i »Romanisu«. Tajnik poziva članove, da se u većem broju pretplaćuju na društveno glasilo i da ga šire među članovima.

Društvo je priredilo tradicionalno »Martinovo veče«, na kojem je g. Dr. Fleger održao predavanje o »biološkoj važnosti planinarstva«, a posjetili su ga mnogi članovi i prijatelji društva. Matici je poslana brzojavna čestitka prigodom otvorenja nove planinarske kuće na Rismjaku. Po izaslanicima društvo je sudjelovalo na proslavi 10-godišnjice »Kosmosa na Skakavcu, na 10-godišnjici Društva planinara B. i H. na Trebeviću, na svečanom otvorenju planinarskih kuća istoga društva na Pogorelici planini i na Vlašić planini, pa na otvorenju unajmljene lugarske kuće »Prijatelja Prirode« na Crepoljskom. Po svom izaslaniku g. Nepomukom, surađuje u disciplinskom radu, zasnovanom na međudruštvenoj konferenciji u svrhu zaštite planinarskih kuća protiv pljačkanja i razaranja. U sporazumu s Maticom u prošloj se godini nastojalo oko osnivanja novih podružnica. Vlasnik »Gradskog podruma« g. Baković pristao je na molbu uprave, da daje društvenim članovima popust od 15% na hrani i noćenju. Na koncu tajnik moli i poziva članove, da u ovoj godini najveće brige i napora pri gradnji planinarske kuće na Treskavici što izdašnje potpomažu društvenu upravu u tom vrlo važnom pothvatu i završuje riječima: »Do viđenja u vlastitom domu na Treskavici!« Izvještaj se prima jednoglasno bez primjedbe.

Blagajnik Dr. Franjo Raguz podnosi blagajnički izvještaj, iz kojega se vidi cijelo poslovanje tokom godine. Sveukupni primici iznose D 17.398.30, a izdaci D 10.554.34. Čista gotovina ostaje D 6.843.96. Društvena imovina iznosi D 10.483.96; fond za gradnju kuće D 11.790. Novac je uložen u »Napretkovoj Zadruzi.« — Izvještaj se prima jednoglasno. — Odbor je popunjeno izborom g. Josipa Bračića.

U eventualijama predsjednik predlaže, da se iz gotovine prenese D 6.000 u fond za gradnju kuće na Treskavici, koji bi onda iznosio D 17.790. Govori o gradnji planinarske kuće, što se jednoglasno prihvata.

L I S T A K

DR. GJURO JANEKOVIĆ

ZAGREB

NA PLANINE!*

Planine nas zovu — ti oltari sveti;
S podnožja im magla u visine leti;
Vrhunci im gore u odrazu zore,
Dok im tama skriva duboke ponore.

Ustajte se čili, tvrdi planinari,
Prvim suncem eno ledenjak krvari,
A po dolu hladnom još se sumrak vuče,
Na stoljetnom boru gluhan tetrijev tuče.

Sva je šuma siva, rosom prelivena,
Tamo se crveni malina medena,
I sav zrak miriše od gorskih ciklama,
Težak miris smole širi se sa grana.

Sive, sure stijene u nebo prkose,
U duboku plavet čelo svoje dižu,
Okupane suncem kao rubin gore;
Dušu nam i srce do neba podižu.

Uspeti se na njih, — do na vrh vrhunca,
Udahnuti zraka, napiti se sunca,
Osjetiti slobodu — to najveće blago,
Zagrliti dušom to kamenje dragو!

Tu je domovina — tu je sreća vaša,
Ona skrbno čuva sva svetišta naša;
Te planine divne, to je oltar njini,
Svet je nama svaki ovaj kamen sinji.

Iza sura kama u suncu se žari
Rododendron divni, domaćina stari,
Što nam resi pute na strmome visu,
Svi cvjetovi vrta njemu ravnici nisu.

Eno na kamenu, vrhu onih skala,
Encijan plavetni diže se sa tala;
Mali njegov cvjetić divno se prelijeva,
Duginu modrinu svu u sebe slijeva.

Eno — murka rujna, tam' triglavска ruža;
Tamo klekovina po tlima se pruža,
Krijuć se za stijenje niska i žilava
Planinaru često pomoćnica prava.

Visoko, još više popet se je nama,
Gdje već ništa nema osim surog kama!
Tamo nas na stijeni pozdravlja visoko
Zvjezdica snježana, mameć naše oko.

Ti si, runoliste, ures naših gora,
Ono što Jadranu plavetilo mora;
To je sveti cvjetak, to je zvijezda dana!
Biser ponajčišći planinskog đerdana!

Oćice su njegve ko briljanti mali,
Po lištu mu mašci sivi popadali;
A sred ove zelen-boje sinje
Latice se bijele kao mlado injе.

Priroda mu dala — pa bundicu ima,
Na visini onoj tukla bi ga zima;
Sad skinite klobuk i pozdravte zvijezdu:
»Rasti dalje sretno na vrletnom gnijezdu!«

Ali za čas, gledaj, ko aveti nagle,
Nagnale odasvud hladne, vlažne magle;
Sakrivaju nebo, sakrivaju sunce,
Pritisle dolinu, zastrle vrhunce ...

Sad iz tame sjeknu ljubičasti svijetlo,
— Tu na ovom visu gromu je podrijetlo —
I planinom prošu orljavinu strašnu,
Gora gori vraća jeku tu užasnu.

Stoji tutanj strašni ko na sudnjem danu,
Planinar sad liči junaku neznanu,
Tu ga tuče vjetar, tu ga kiša šiba,
Tu se u planini lako sad pogiba.

* Donosimo ponovno cijelu ovu pjesmu, jer je u posljednjem broju pomutnjom ispaljena 5. strofa odozdo, pak je pjesma postala krnja i nerazumljiva. — Slika, koja prikazuje oluju, jest od Gemme Prister.

Bura sad nastrće i maglu pomete,
Kao kad se djeca pred vukom razlete,
Solika u lice — kao staklo suho,
Tu je sad za pomoć svako uho gluho.

Treba da se boriš s elementom krutim,
U pas da se hvataš s dušmaninom ljutim;
Samo koj u borbu daje svoje grudi,
Vrijedi da ga štuju svi pošteni ljudi.

Izmakli smo buri, grādu i oluji,
Orljavinom silnom još planina bruji,
Al nad nama gore, na samom vrhuncu,
Vedrina nebeska kraljuje u suncu.

To kraljevsko sunce vaše čelo resi,
Kad izdržat znate, sve, što vam se desi;
To je borbi pravoj najljepše priznanje,
Planinarskom srcu najveće imanje!

Uspesmo se eto do samog vrhunca,
Prokislo tijelo griju zraci sunca,
A u nama srce zamire od milja,
Oko nam presretno suza blagosilja.

Svud okolo puca vidik u sve strane,
Planine pod nama znane i neznane;
U grudima nešto — toplo, ko da jeca,
A u oku duga...; noga, ko da kleca...

To su sveti časi tih oltara svetih,
To je nama plača muka svih podnijetih,
To je zaštitni planinar živi čase svoje —
Ljubite i štujte te planine svoje!

Dr. FRAN KUŠAN:

ZAGREB

KROZ JUŽNU SRBIJU

Rado i s veseljem prihvatih dodijeljenu mi zadaću, da svoja botanička istraživanja proširim još dalje na jugoistok, preko Šarplanine na jug do Peristera i Ohridskog Jezera. Krajevi su to, koji obiluju ne samo brojnim istorijskim uspomenama iz naše dalje i bliže prošlosti nego i velikim prirodnim bogatstvom, materijalom i problemima za svakog prirodoslovca koje mu drago struke. Isto će tako i najgorljiviji planinar naći velikog zadovoljstva u šareniku i raznovrsnoj izmjeni prirodnih pojava, u promatranju nepoznatog terena i svladavanju dosta visokih uspona. Uz svoj glavni zadatak i posao javlja se u prirodoslovcu uvijek i planinarski osjećaj u promatranju čitave prirode i svladavanju njezinih zapreka. U tome idemo uvijek zajedno, zato je naš užitak možda i veći.

Putem uspomena i prošlosti.

Desilo se, da sam ovoga puta pošao na istraživanje posve sam, spremam da izdržim nekoliko tjedana bez ikog poznatog i osuden već unaprijed, da najveći dio vremena žrtvujem šutnji. Krenuo sam iz Zagreba početkom srpnja, da preko Sarajeva i Čačka produžim do Skoplja, gdje ću se odlučiti, već prema mjesnim prilikama, za dalji put. Vrijeme kišovito i hladno, rekao bi čovjek, jesen je — pa mu je nekako i nevoljko, nema ni prave volje, da se po takvom vremenu odluči na tako dalek put. Jer, kakav će biti rad u terenu, ako potraje ovo nevrijeme? A sva je prilika, da će to duže potrajati... Pa ipak sam pošao, nadajući se, da ću valjda dolje na jugu naći ljepše i toplije vrijeme.

Put Skoplja sam pošao preko Bosne nešto dužim ali zato za nas ljubitelje lijepih krajeva daleko interesantnijim putem. Jer onaj put, kojim nas vodi višegradska pruga od Sarajeva do Čačka, a ibarska željeznica od Kraljeva do Kosovske Mitrovice, ne vidamo često. Sve to čini, da zaboravljamo neugodnosti, koje čovjek ima na putu uskotračnom željeznicom.

Brz uvožnju kroz ravnu Posavinu zamjenjuje iza Broda puno sporiji i u zaustavljanju i drndanju neumorni »Bosanac«. Polako odmiču gusto nanizane varoši uz rijeku Bosnu, pogled se sve više i više suzuje, zaustavljen na okolnim bregovima, koji će nas pratiti na čitavom putu. Nema umornosti ni dosade, i ako kiša neprestano sipi... Sarajevo. Odmor do večeri u varoši, gdje mi je sve tako poznato i blisko, od Miljacke i Koševskog potoka do Beledije — vijećnice u krasnom maurskom stilu.

U večer polazak prema Vardištu. Kiša je prestala, ali je tako zahladilo, da zatvaramo prozore i stišćemo se, kao da je zima na pragu. I opet sve poznato, mnoge uspomene iz dakovanja iskrasavaju u meni. Kraj mene sjede seljaci iz Pala, Sjetline, Prače — sela nedaleko Sarajeva, što se smjestiše u krasnim i gustom crnogoričnom šumom obraslim krajevima. Poznati i nepoznati. Razgovaramo o prilikama, o šumi i šumarima, o eškiji i švercanju. Razgovor prijateljski i neusi-

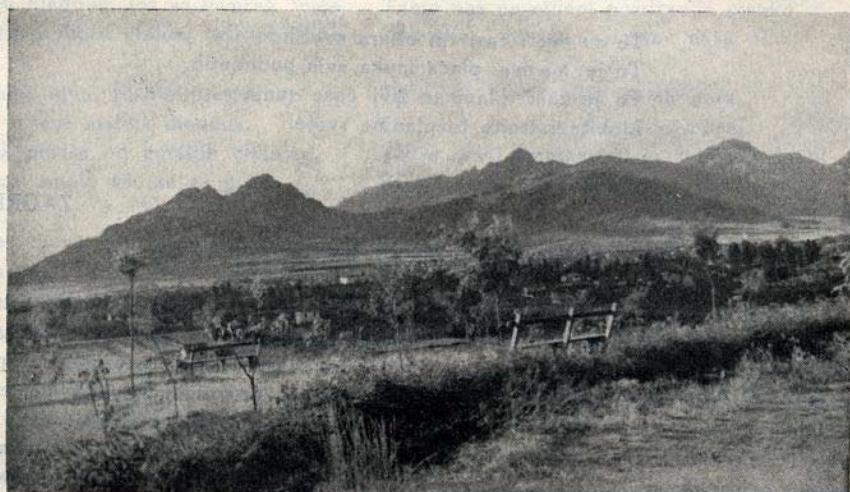
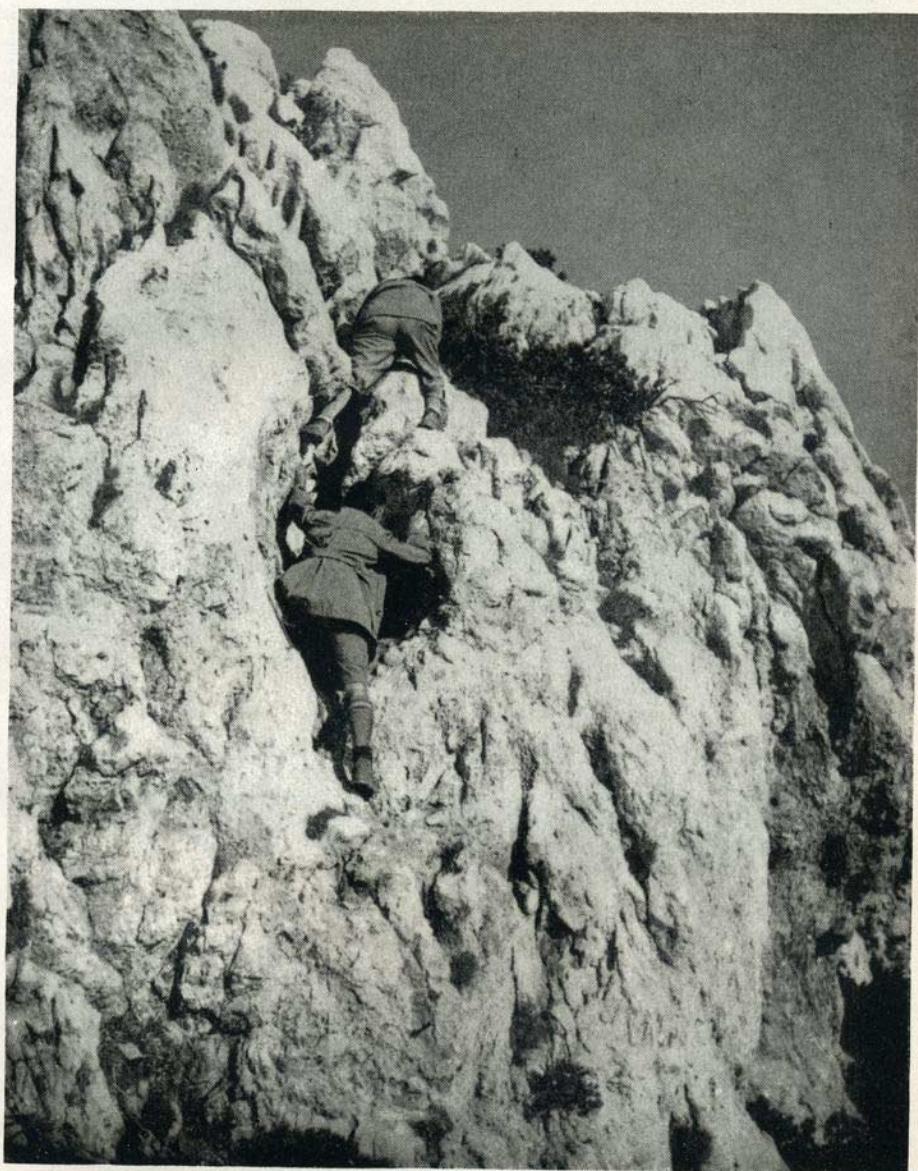

Foto: Dr. Kušan

Pogled na Markove Kule

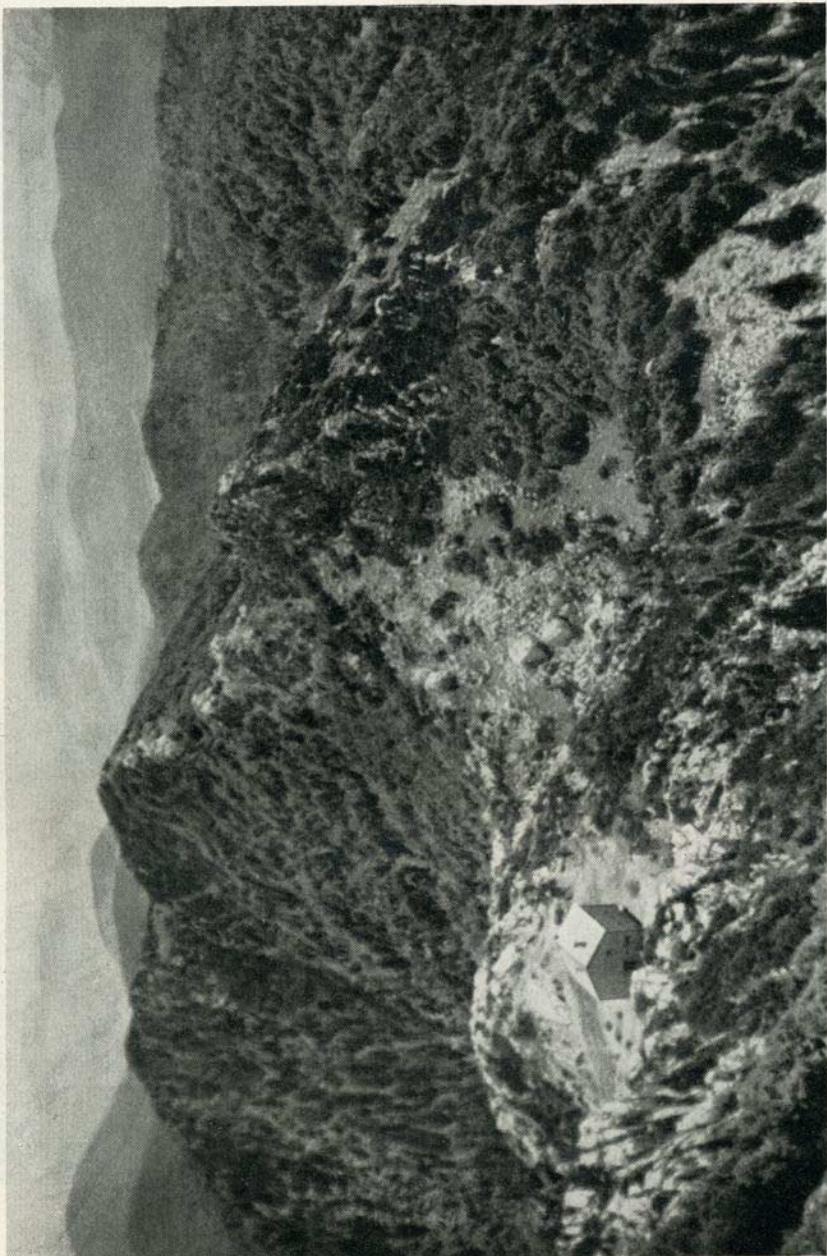
Ijen. Svaki nekako kao da hoće da ugodi i reče nešto lijepo drugome. Odmiče vrijeme... Tko ne pozna ove krajeve, treba da putuje po danu: da vidi kakovim se vratolomnim putem probija ova željeznica. Tuneli odzvanjaju, po zvuku kolosa zapaža se kada ih ostavljamo. Ova se glazba neprestano obnavlja — mnogo je tunela na ovoj pruzi. Neki su putnici već i ostavili kola, drugi opet za dalje stanice zadrijemali. Tišina... Noć počinje da blijedi, zapažaju se već prve konture predmeta i stanica, kraj kojih prolazimo. Prošli smo već i Vardište, još malo pa smo i preko bivše bosansko-srbijanske granice. Približavamo se Mokroj Gori. Popeli smo se visoko na obronku Šargana. Pod nama je dolje duboko rijeka Rzav, koja se probija kamenitim i pustim, slabo naseljenim krajevima. Čitav je ovaj obronak Šargana ogolio sa odlomljenim i golim kamenim gromadama sivo-zelenkaste boje. Na pogodnijim mjestima razvile su se veće oaze borovih šuma, iz čijih se je stabala pokušavalo već nekoliko puta vaditi smolu za produkciju terpentinskog ulja. U čitavom ovom području, na serpentinskoj podlozi, ističe se upravo napadno obilje biljaka sa žutim cvijetovima. I dok se tako zabavljamo, promatrajući ovaj kraj, čiju monotoniju i turobnost oživljuju samo brojni žuti cvije-

USPON NA VRH RISNJAKA

Foto: Antun Glad

POGLEĐ S VRHA RISNJAKA NA DOM

tovi, zalazimo u jedan od naših najdužih tunela, kojim u zavoju probijamo gornji vrh Šargana, da za nekoliko minuta osvanemo na njegovoj istočnoj strani. Kakav kontrast, koja razlika prema onome, što smo vidjeli prije ulaza u tunel! Na izlazu nas pozdraviše prve zrake ranoga sunca, koje osvijetlile blage i zaobljene forme ovog šarganskog obronka. Nestalo je izlomljenih i sivih stijena. Sočne i zelene livade pokrivaju čitav kraj, u kojem nema gotovo ni traga prijašnjem boru. I podloga je drugačija. Zaustavljamo se na stanici Šargan-Vitasi, odakle ćemo dalje uz potok, gdje se opet tu i tamo pojavljuju poveći blokovi serpentinske stijene, ali blagost forma i neka naročita ljepota u svemu vlada još i dalje. Tako stižemo i u Užice, lijepu i tipičnu srpsku varoš, poznatu dobro i u našim stranama, ako ni po čemu, a ono po izvrsnom užičkom kajmaku i užičkoj klekočavi. Varoš je mnogo stradala za vrijeme rata, kada je bila najvećim dijelom po-

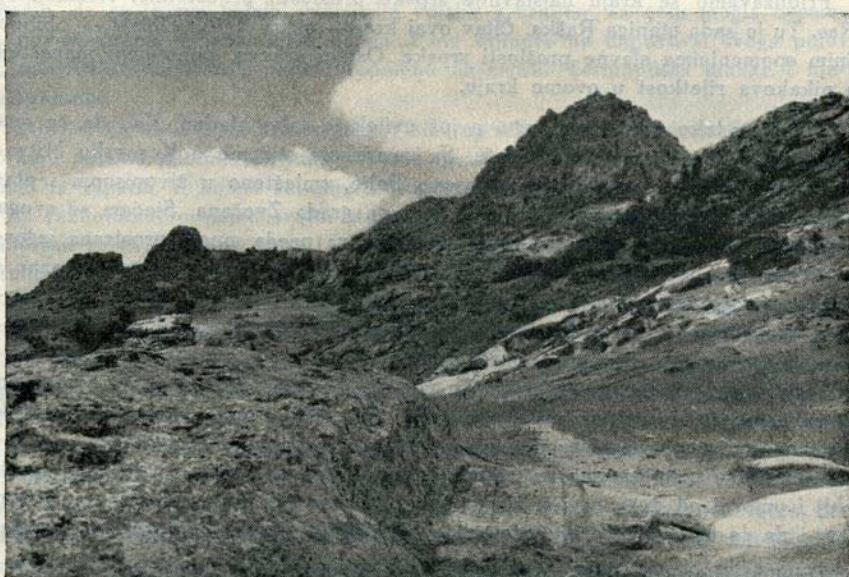

Foto: Dr. Kušan

Gnajsne gromade na M. Kulima

paljena. Užičani se po govoru i naglasku ne razlikuju ništa od svojih susjeda Bosanaca.

U Čačku treba prelaziti za Kraljevo, jer ovaj voz iz Sarajeva produžuje upravo u Beograd. S našim vozom u Kraljevo polazi i mnogo Beogradana u Vrnjačku Banju.

U Kraljevu smo oko 10 sāati, a voz za Skoplje kreće istom oko 4 iza podne. Hoćeš ne ćeš, moraš u varoš, da i tu ostaviš koji dinar. Zao čovjek bi mogao pomisliti, da je to i udešeno tako. Jer eno, u varoši te već obligeću fijakeriste s pitanjima a ujedno i sa savjetima, u koju ćeš banju da podeš. Treba naime znati, da smo sa Kraljevom zašli u područje, koje obiluje mnogim ljekovitim banjama. Svadje se podižu svratišta i konaci, uvode nove autobusne pruge, daju prospekti, verbuju bolesne, a još više zdrave. Da nije toga, Kraljevo bi još više stradalo, još bi teže osjećalo i onako tešku ekonomsku krizu. Jedva 9 kilometara od varoši poznata je i po čitavoj Srbiji: čuvena Mataruška Banja, na krasnom polo-

žaju, sa lijepim i komforним hotelima. Do nedavno neznatno izletište i lokalno poznata, danas je ona privlačna točka mnogih Srbijanaca i iz daljih krajeva, a zbog jeftinote u opskrbi još više posjećena. Treba još istaći, da se u blizini Kraljeva, oko 4 km udaljen nalazi manastir Žiča, zvana »sedmovrata« zbog sedam zazidanih vrata, iza kojih se okruniše najvažniji srpski vladari.

U udobnim i normalnim kolima jurimo slikovitom dolinom rijeke Ibra. S jedne i s druge strane izmjenjuju se mjesta velikih i izlomljenih serpentinskih stijena s pitomim mjestima, s livadama i naseljima. Vozimo se dalje uz Ibar, prolazeći kraj nekoliko ljekovitih banja, koje su tako česte u ovoj dolini. I ovdje se po obroncima sa izlomljenim serpentinskim stijenama ističu biljke sa velikim žutim cvjetovima, uslijed čega čitavi obronci izgledaju već iz daleka kao žuto obojeni.

Približavamo se kraju najslavnije srpske prošlosti, prijestolnici Nemanjinoj — Ras. Tu je sada stanica Raška. Čitav ovaj kraj — stara Raška Oblast — obiluje brojnim spomenicima slavne prošlosti srpske. Ostaci crkava, obnovljeni manastiri nisu nikakova rijetkost u ovome kraju.

Već smo tako daleko na jugu, a još uvijek je tako hladno. Kao da će nas ova hladnoća pratiti na čitavom putu. Sa sumrakom stižemo u Kosovsku Mitrovicu, te tako ulazimo u prostrano Kosovo Polje, smješteno u živopisnom i planinskem kraju. Nedaleko su i razvaline staroga grada Zvečana. Sjećam se svoga prvoga puta po ovim istorijskim stranama. Iskršava preda mnom prostrana izgorjela ravnica s Muratovim Turbetom, s krstom, gdje je pogubljen car Lazar i mnogo, mnogo uspomena na slavnu i tužnu istoriju srpskoga naroda. Da spomenem samo krasnu crkvu Gračanicu (u blizini Prizrena) zadužbinu kralja Milutina, koja po svojoj arhitekturi predstavlja najdragocjeniji spomenik starih majstora. Šteta, da mi noć ne dopušta da ponovno oživim uspomene — prolazimo tako ne primjećujući gotovo ništa oko sebe. A možda i bolje, ovako bar čovjek može mnogo toga u mašti zaodjenuti i prikazati kako hoće. Zaobilazeći sa sjeveroistoku Šaru približavamo se Skoplju, kamo stižemo nešto prije pola noći. Ozebli i umorni od duge vožnje žurimo se svi da se što prije smjestimo u kojem hotelu i da se u toploj ležaju odmorimo od brojnih utisaka i neprestane vožnje.

Drugi dan osvanuo u suncu i lijepom ali hladnom vremenu. Šar planina sva se zabijela i ogrnula snijegom, a jasna je i čista kao da je tu pred nama. Ne zadržavajući se na razgledanju grada, koji mi je već od prije poznat, žurim se da u muzeju Južne Srbije preuzmem svoje stvari, koje sam još iz Zagreba unaprijed odaslao i da se dogovorim sa gospodom oko Skopskog Naučnog Društva o svome dalnjem putu na jug.

Obavivši sve to, požurio sam se da već sutradan rano otputujem u Veles, odakle ću autobusom u Prilep. Prolazimo dosta uskom dolinom Vardara, čiji su strmi obronci gusto obrasli niskim zimzelenim rašćem. Nešto pred Velesom proširuje se Vardarska dolina, obronci ustupaju prostranim i vješto obrađenim poljima kulturnih biljki, ponajviše maka, čija je produkcija opijuma predstavljala nekada najrazvijeniju privrednu granu ovih krajeva. Toplige vrijeme, zimzeleno rašće, kulture maka i duhana čine, da se još jače osjeća uticaj mediterana. U samoj varoši, koja se smjestila amfiteatralno nasred Vardara, vlada za ljetnih mjeseci nepodnosiva vrućina, povećana još nesnosnjom sparinom, koja je i inače poznata u čitavom donjem dijelu Vardarske doline.

Na stanici predosmo odmah u autobus za Prilep i Bitolj. Putnika vrlo malo, tako da sam mogao očekivati ugodnu vožnju. Zauzavismo se još u samoj varoši,

da odmah prosljedimo dobro gradenom i sačuvanom cestom, koja nas vodi kroz uzorno obrađena i žitom zasijana polja. Gdjegdje se samo vidi lagano okretanje spretno udešenih kolesa za natapanje manjih površina rižinih polja, koja se svojim sočnim zelenilom odvajaju od već gotovo sazrelog žita. Doskora napuštamo ovu jednoličnost okoline i zakrećemo strmim i zavojitim drumom uz Babunu planinu. Sviše nagli i strmi zavoji zadaju velike poteškoće vozaču, koji mora biti neobično vješt, pa da izvuče ovu grdosiju na vrh Babune. Penjemo se sve strmijom i jače zavijenom cestom uz gustu šumu niškog i grmolikog hrasta. Gotovo posve šumom obrasli obronci ove historijske planine skrivaju u svojoj sadašnjoj svečanoj tišini krvave tragove prohujalih bojava, kada su ovim drumovima prolazile i naše i neprijateljske čete. I gore na prijevoju, u klancu, kamo s velikom bukom stiže naš auto, borahu se nadčovječanskom snagom dva bataljuna srpske vojske, zadržavajući daleko nadmoćnijeg neprijatelja, omogućivši na taj način, da se je sva ostala srbijska vojska s kraljem na čelu mogla nesmetano povući prema arbanskim klancima. I svi izgineše ne napustivši svoga položaja, ostavljujući za sobom samo uspomenu na srpski Termopilski klanac i njegove branioce.

S prijevoja na Babuni krasan je pogled i na jednu i na drugu stranu. Istočnu panoramu pomalo gubimo, da nam postane jasnije Prilepsko polje s okolnim planinama na zapadu, u kojem se smjeru i spuštamo. U daljini se naziru Markovi Kuli sa raznolikim formama svojih stijena, a u dnu Prilepskog polja zapažaju se sjećne kućice Prilepskog grada. Uz cestu nas prate sad manje sad veće gromade gnajsnog stijenja, koje je tako karakteristično za čitavo ovo područje.

Već smo se spušteli u prostrano, žitom i duhanom bogato Prilepsko polje, a doskora evo i ciganske četvrti, Prilepskog predgrada. Vozimo se kroz samu varoš, koja je iz daleka izgledala tako romantična, sva u zelenilu topola i ukrašena mnogim minaretima gotovo napuštenih džamija. Iz bliza se istina mnogo i gubi od ove romantike, Prilep se ukazuje kao obična turska varoš s nešto jače trošnim kućama najprimitivnijeg orijentalnog tipa. Starost i zapuštenost na svakom koraku. Jedva se probijamo kroz tijesne sokake pune šarenog mnoštva, odraslih i djece. Subota je i pazarni dan, pa je sav narod iz okoline nalijegao u varoš, da bar nešto od svojih sirovina proda i kupi za dobiveni novac ono, što mu je najpotrebnije u kućanstvu. Svagdje, u svakom kutu nudi se nešto na prodaju: od luka i povrća, pa voća i svih mogućih vrsta sira do čitavih hrpa nanula, raznih papuča i lijepih čílima. Ne smijem zaboraviti da istaknem da se u svakom dućanu, svagdje, pa makar ne znam što se prodavalо, mogu kupiti osušene i na koncu nanizane crvene paprike, bez kojih nema nijednog njihovog narodnog jela.

Probijajući se kroz smrad ustojale vode sa smećem na sokacima i uz razne mirise iz aščinica, praćeni četama dosadnih muha, dokopasmo se našeg hotela (»Jugoslavija«). Po običaju posjetilih odmah sreskog načelnika, koji me uputi na općinskog predsjednika gosp. dra. Jovana Šajkarevića, kojemu dugujem za neobičnu susretljivost i ljubeznost za čitavog boravka veliku hvalu. Pokaza mi sve, što je važnije u Prilepu, i odredi mi pratištu za okolna istraživanja i sabiranja. Odlučih se da ovdje ostanem nekoliko dana, kako bih čitav kraj što detaljnije obašao.

(Nastavit će se.)

KNJIGE, ČASOPISI I FILMOVI

ŠTA TREBA DA ZNAM KAO STAREŠINA U PLANINI? Napisali Milan A. Popović, pešadijski p. pukovnik i Emil Betnar, generalstabni major francuske vojske. Zagreb, 1933. Ova je knjiga štampana na francuskom jeziku pod naslovom. »Livre de l' Alpin« par le Commandant Béthonart, Paris 1933.

Ova knjiga može odlično poslužiti svima planinarima, a naročito vođama većih planinarskih izleta, i ako je pisana za vojničke starještine u planinskim trupama, jer obraduje sve, što je potrebno planinaru da zna. Sadržaj knjige će vrlo zanimati sve prijatelje planina, jer obraduje ne samo kretanje u planini, nego i način izvođenja borbe u planini. Knjiga sadržaje svu tehniku kretanja u planini, tako obraduje tehniku užeta i cepina, kretanje na snijegu, kretanje noću i u magli, higijenske propise kod kretanja, ishranu i opremu, način stanovanja u planinama, transporte pomoću tovarne stoke, orijentaciju. Sve su to stvari, koje mora svaki planinar znati, a osobito vode planinarskih izleta.

Ja će u kratko i kritički iznijeti sadržaj i glavne ideje ove knjige. Knjiga obraduje planinarsku tehniku, znanje i iskustvo, primijenjeno u vojne svrhe. Budući da je za vojsku kretanje u visokim planinama znatno otešano, tu će se moći kretati samo posebno izvježbane trupe, da izvrše svoju dužnost. U planini je kretanje vojske drugačije nego u nizini, u planini se vojska kreće po načinu, koji je planinarsko iskustvo našlo kao najzgodnije. Posebne prilike, koje u planini vladaju, diktiraju i posebni način kretanja. Ali tu ističe pisac načelo, da trupa mora na određeno mjesto doći sposobna za borbu. Dakle kod kretanja ne smije biti prevelikog zamaranja, to je pogriješka, u koju upadaju većinom mladi planinari, koji bi htjeli postavljati rekord u vremenu, ne pazeci na svoje zdravlje i sposobnost, hoće li moći da se povrate, ako elementarne sile najedamput to od njih zatraže. Čitavo poglavlje o kretanju pisano je s velikom solidnošću, puno je savjeta, koji imadu izvor u bogatom planinarskom iskustvu, a idu za tim, da u dušu planinskog starještine usade duboku svijest odgovornosti za povjerene im ljude. Ta u planini neprestano prijete elementarne pogibli: promjena atmosferskih prilika, koja dolazi naglo; kameni odromi, nestaćica vode, a u visokim planinama je i gorska bolest, a zimi opasnost od snijega! Da planinci budu što sposobniji, da izvrše svoj zadatak, potrebno je paziti na higijenske propise. Preporuča se, da se u toku kretanja jede više puta, a ne da se cio obrok pojede odjednom. Kao napitak preporuča čaj, razređenu kavu, zimi topli napitak; vode ne valja mnogo pitи. Alkohol je u svakom slučaju štetan. Za vrijeme kretanja treba biti lagano obućen, da se tijelo može isparivati. Ako se desi, da koje udo promrzne, treba ga trljati, a ne prinosisi vatri. Osobito se dešava, da promrznu uši i prsti na nogama. Obuća mora biti dobra; kao najbolju obuću preporuča planinske cipele, a zimi preko ovih još i snježne cipele. Najprikladnije snježne cipele za vojsku mogu se učiniti od stare odjeće.

Vrlo je interesantno poglavlje o stanovanju. Kao načelo, koje treba da vodi starješinu, koji vodi trupu, ističe pisac: »U planini umeri blagovremeno i dobro zaštititi trupu pri stanovanju znači sačuvati brojno stanje ljudstva«. Pisac obraduje tri načina stanovanja, od kojih će za planinare doći u obzir samo prva dva, a to su: kantonovanje, bivakovanje i borbeno stanovanje. Kantonovanje znači, da se trupa smjesti u pastirske kolibe, planinska skloništa, u planinska sela itd., dakle u jednom zaklonu, koji je već udešen. Kad trupa bivakuje, postavlja svoje šatore, udešava ih kako je najprikladnije, da se zaštiti od zime i nevremena. Kada treba bivakovati na snijegu, tada valja biti osobito pažljiv, da se zaštiti bivak od snijega, koji se topi. U teškim atmosferskim prilikama kod jake zime ne smije se

ljude pustiti da zaspu, jer bi se koji mogao smrznuti. Za najteže slučajeve, koji mogu planince zadesiti u zimsko doba kod stanovanja, ističe pisac načelo, koje je postavila snažna planinska volja, ojačana alpinističkim iskustvom: »U svakom slučaju bolje je ipak ma šta uraditi, nego ostati neaktiv i preduzimljive, a svirepo kažnjava neodlučne i fataliste.«

Iako se planinari rjeđe kreću u planinama sa transportima tovarne stoke, ipak će i ovo poglavlje svakoga planinara zanimati, a naročito one, koji se spremaju na veće i duže ekspedicije. Za planinare će biti od velike važnosti poglavlje o održanju pravca i orientaciji. Za vojsku je održavanje pravca osnova cijelokupne obuke, jer ako se jedinica ne će držati određenog pravca, može da dode u skob sa vlastitim odredima mjesto sa neprijateljem. Pravac se može održavati samo onda, ako svaki starješina zna brzo i vješto da se orijentira na svakom zemljištu i u svakoj prilici. Orijentirati se može pomoću karte, opisa, fotografija ili pomoću sjećanja na poznatom zemljištu. Ipak se svagdje može čovjek prevariti, zato valja biti vrlo oprezan, kad se određuje orientacija.

Dalja tri poglavlja sasvim su vojničkog karaktera i obraduju naoružavanje, osiguravanje od prepada, iznenadenja i način izvođenja borbe u planini i šumi. Najvažnije oružje pješadije, po svome učinku, jesu mitraljezi. Na planinskom zemljištu imaju mitraljezi nove mogućnosti i poteškoće u svom radu. Tu se može posredno gadati, preko brda, kada se ne vidi cilj. Moguće je bez ikakove opasnosti gadanje preko vlastitih trupa. Ali zato se može i zaštiti od učinka mitraljeza, jer u planinama imaju veliko mnoštvo mrtvih uglova i sigurnih zaklona od mitraljeske vatre. Tako će najznačajniji učinak mitraljeza biti na otvorenom i ravnom planinskom zemljištu, u dugačkim gorskim dolinama i tjesnacima. Dok mitraljezi i puške ne mogu da djeluju u mrtvim uglovima, tu će moći vrlo uspješno da djeluju bacači bombi i mina. Pješadijski će topovi moći s uspjehom poslužiti samo na onim mjestima, gdje se očekuje prelaz neprijateljskih oklopnih automobila i bornih kola i kao oružje protiv neprijateljskih mitraljeza. Artillerija se u planini vrlo teško snalazi, radi poteškoća kod transportiranja. Zato je treba postaviti na takovo mjesto gdje može stalno i duže vremena ostati. Jedino što u planinama ide u prilog artilleriji jest to, što može postaviti mnogo osmatračkih mjesta. Pješadija se može vrlo dobro zaštiti od artillerijske vatre. Bojni otrovi opasni su samo u dubodolinama i tu se jedino mogu primjenjivati. Avijaciji je rad u planini vrlo otešan, jer se avione dosta lako gada mitraljezima, a oni ne mogu baš lako održavati vezu sa vlastitom pješadijom. Borna kola (tankovi) dolaze u planini vrlo rijetko do upotrebe, a i tu se može od njih obraniti pješadijskim topovima ili artiljerijom.

Baš zato, što je u planinama otešano djelovanje svih vrsta umjetničkog ratnog oruđa, dolazi u planinskim borbama najviše do izražaja hrabrost, požrtvovnost, izdržljivost i vještina trupa. To je pisac u konačnom zaključku istakao riječima: »da planinska trupa mora da bude dostoјna toga imena, i da je kao takova u svima vremenima i u svima zemljama bila, biće i ostaće: »O d a b r a n a t r u p a.«

Citava knjiga pisana je sistematski, stručno i autorativno, vrlo lijepim i laganim stilom. Sadrži sve, što je potrebno da znade jedan planinar, a naročito vojnik-planinar, jer je za njih knjiga i pisana, o planinama i borbi u planinama. Ali, kako je autor knjige Francuz, to knjiga ne obraduje specijalne prilike koje vladaju u našim planinama, naročito planinama Dinarskog sustava, koje se odlikuju svojim posebnim karakteristikama. Tu su posebne atmosferske prilike, od kojih je najznačajniji faktor bura. Nadalje krško tlo i osobita bezvodnost, kakove nema u drugim planinama.

Stjepan Urban.

I Z Č A S O P I S A I N O V I N A

IZLET NA PLITVIČKA JEZERA. U zagrebačkom dnevniku »Novosti« od 12. o. g. piše V. H. svoje utiske s uspjelog izleta HPD-a na Plitvička jezera, o kojem se izletu govori na dva mesta među Društvenim vijestima. Iz ovog se opisa izleta osjeća, da je oduševljenje i zadovoljstvo utisnulo piscu pero u ruku, te su njegovi utisci zapravo fotografija onoga raspoloženja, koje je na Jezerima toga dana vladalo. Da tu sliku vide i naši čitatelji, naročito oni članovi HPD-a, koji nijesu imali prilike prisustvovati tako uspjelom izletu, evo u cijelosti toga opisa.

Jedan od najuspjelijih izleta, što su bili ove godine Zagrepčanima priređeni, bio je prošle nedjelje izlet na Plitvička Jezera. Iako je na izmaku najživljja sezona, kada se najviše polazi na ljetovanja, Hrvatskom planinarskom društvu u Zagrebu uspjelo je, da u ovo godišnje doba upriliči veliki izlet na Plitvička Jezera, koji je potpuno uspio.

Plitvička Jezera su zbog svojih neprispodobivih prirodnih krasota rado posjećivana. Tamo dolaze brojni stranci ne samo iz čitave Evrope, nego i iz prekormorja. Zasićeni mnogim prirodnim krasotama svojih krajeva dolaze i k nama, da se naužiju posebnih prirodnih čara, koja su prava jedinstvena čudesa. Pa i zagrebački ljubitelji prirodnih krasota, poznavajući neprocjenjivu vrijednost tog bisera naše domovine, čuvši za izlet što ga upričuje agilno Hrvatsko planinarsko društvo, odazvaše se unatoč loših vremenskih prilika brojno, iznad svakog očekivanja. Tu nije bilo samo planinara, nego i velik broj građanstva, koje se je na željeznici poslužilo istom pogodnosti, plativši za vožnju do Vrhovina i natrag samo Din 50.

Posebni brzi vlak sastojao se iz samih novih vagona. U njima je pojedini učesnik našao svoje numerirano mjesto. Vlak je krenuo iz Zagreba nešto iza ponoći. Planinari naučeni na »komoditet« zaposjeli su svoja uobičajena mesta na stelažama i prepustili časnim »purgerima« dovoljno mjesta na klupama. Dok se pred zoru vlak uspinjao laganom vožnjom na Malu Kapelu, jedni su se spremili da nastave put pješačenjem kroz ličku prašumu. U stanici Rudopolje izašlo ih je iz vlaka preko 200. Odavle su uz pratnju vodiča nastavili lijepo izgrađenim šumskim putem. Na slijedećoj stanici Vrhovine izašli su oni putnici, koji su se uz pogodovnu cijenu prevezli do jezera autobusima.

Već za rana jutra razlijegali su se nad jezerima povici ushićenja, radosti i zadovoljstva. Dok su izletnici, koji su se po prviput nalazili na Plitvičkim Jezerima bili praćeni planinarskim vodičima i tumačima, udomačeni su se razišli u manjim skupinama na sve strane. Unatoč naoblaćenog vremena raspoloženje je sve više raslo. Sa vrhunaca, što se dižu nad jezerima, vidjeli su se gotovo po svim puteljcima raštrkani hodočasnici. Vesele pjesme uz glasove zvučne harmonike, mandolina i gitara akustično su odzvanjale osam kilometara dugačkom dolinom, uzduž koje se stere 16 nanizanih jezera sa mnogobrojnim slapovima. Skladni zvukovi glazbe i složni glasovi čovječjih grla ispremješani šumom silne vodene snage, davahu snažan utisak na vedrinu duše. Ulkočenosti gradskog života nestalo je. Čežnja za prirodnim užicima preobrazila je izletnike ne samo vanjštinom, nego i u srca njihovim, jer priroda ne samo da bistri duh, jača tijelo nego svojom veličajnošću oplemenjuje i čuvstva. Na mnogim mjestima sjede manje skupine izletnika. Na izabranim ljepšim točkama odmaraju se. Uz vatru se griju, hrane se domaćim zalogajima i veselo čavrlijaju, pjevaju, sviraju pa i miluju se. Čamci su svi u akciji. Duž jezera Kozjak izletnici se voze do donjih jezera, gdje se najdulje zadržavaju.

Uslijed naoblake, jezera su dobila posve drugu boju. Sunce ih otkriva u drugim bojama. Sada boja prelazi više na plavo. Čini se da je voda mutna. Slapovi su dosta slabi i mirni zbog slaboga pritoka vode, no zanimljivi su. Na mjestima, gdje se voda niz pećine sada ne spušta, pokazala se trava, koja je poprimila boju jezera, što vanredno djeluje oku. Velik kontrast sa zimskom slikom, kada su pećine prekrite ledenom korom!

Gledaoci zapanjeni nad krasotama ogromnih slapova najrazličitijih oblika i ljepotama podzemnog carstva ne osjećaju ni najmanje umora. Često se viđa starija generacija, kako na kilometre daleko neumorno nosi sa sobom čitavu svoju prtljavu. Pješaci, koji su prevalili put od Rudopolja do jezera i propješčili sva jezera, dokazali su svoju ustrajnost time, što su se vratili pješice opet do stanice.

Svi su izletnici ipak došli na svoj račun. Imali su dovoljno vremena da Plitvička Jezera pregledaju jednodnevnim izletom, da se odmore i da stignu pravodobno u Zagreb. Tokom poslijepodneva otpočelo je prevažanje putnika autobusima do željezničke stanice u Vrhovinama. Za taj prevoz bilo je potrebno 10 autobusa.

Velika zasluga ide Hrvatskom planinarskom društvu, koje je taj izlet upriličilo, kao i samom vodstvu puta, koje je organizaciju provelo na potpuno zadovoljstvo izletnika. Na Plitvička Jezera trebalo bi upriličiti više ovakovih izleta. Kod nas ima još mnogo ljubitelja prirodnih krasota, koji bi se morali upoznati s onim, što još nisu vidjeli na svoje oči i u svojoj domovini, a što tako rado privabljaju daleke strance, a to su naša Plitvička Jezera, naš biser i ponos.

R A Z N E V I J E S T I

† Dr. IVO PILAR. Dne 5. IX. otpratismo do vječnoga počivališta bivšega odbornika Središnjice HPD-a dra Ivu Pilara, odvjetnika i književnika. U razvoju muževne i duševne snage prekinuše Parce nit njegova života i on zaminu u nepovrat. A šteta njega i naroda, koji ga izgubi.

Pokojnik bijaše kulturni radnik velikog opsega i sadržaja. Rođeni sin profesora i akademika već je u domu svome stekao osnovku za veliko svoje obrazovanje, koje se od osnovne škole pa do posljednjeg djela njegova razvilo u svim smjerovima. Prošavši niže, srednje i visoke škole sa posebnim naklonostima za narodno gospodarstvo dao se u službu željezničkoj industriji, banci, судu i odvjetništvu. Pun znanja i životnog iskustva uzeo je pero u ruke, pak je zarezao u papir svoje misli o književnom i umjetničkom pokretu, o političkim pitanjima, o svjetskom ratu i napokon o filozofskim problemima. Na svekolikom tom području napisana su mnoga i velika djela na hrvatskom i njemačkom jeziku.

Velik u kulturnom nastojanju svome tražio je veličine ne samo među ljudima i njihovim umovima nego još više u onim krajevima ljepote i dobrote, koji nadilaze prolaznu, nisku i profanu zemlju ovu. On je spoznao, da tamo na visu naših planina postoji nešto, što je daleko jače od svih knjiga, svih govora i svih umova ljudskih. S toga je u toplom, nježnom i iskrenom naručju gorskome tražio i nalažio svoje zadovoljstvo i svoju sreću. I posljednji korak njegov na tlu jadne zemlje ove uputio ga u planinski raj, u divnu Zagrebačku goru. Ali je Gospod odlučio drukčije. On ga je pozvao k sebi u času, kada je trebao i tražio utjehe i kad ju je mislio samo u planini naći. On je završio zemski i tjelesni život u osjećaju i nadahnucu planinskom.

Među mnogobrojnim govorima nad otvorenom rakom pokojnikovom istaći nam je govor Dra Hengstera Ive, predsjednika Vegetarskog Društva i člana HPD, koji je između ostalog rekao slijedeće:

»Indija bi bila dragom pokojniku mnogo ljepša zemlja. U njoj bi mu njegova filozofska priroda lakše našla stazu pravoga života. Evropu davi val krutog materijalizma. U njoj se bore dvije strašne sile. Priroda je jedno, a znanost je drugo. Obje je rana smrt Ive Pilara zavila u crno. Tijelo mu je naginjalo jednoj, duh mu je grlio drugu. Bez kompromisa, bez milosrda vukla ga je ambicija u više sfere naučnog rada i književnog stvaranja. Umiljato je zdravlje trubilo na uzmak, ali uzalud zvaše na povratak prirodi. U ljutome boju elementarne snage tijela i duha podlegao je čovjek. Čovjek jak po kulturi, ali nježne strukture. Čovjek, koji je kao vrstan planinar znao da otkriva najskrovitije čari visokih planina, ali žedan znanja i željan rada ne mogao se oteti sirenskom glasu pretjerane nauke. Jedan dan Sljemena nije u stanju da izbriše trag šestdnevnom robovanju. Tjedan dana gladovanja spada u drugi ambijent nego što je zvanje jednog advokata. Pilar je u naponu mladosti bolestan zdvajao. I oštrim svojim umom i zdravim svojim nagonom nađe zaklon i utočište u vegetarizmu. I bio bi u njem potpuno sretan, da se nije suviše pouzdao u se, i bio bi s njime posve zadovoljan, da nije suviše forsirao funkcije svoga mozga. Da, nesretni taj možak bježe glavni pokretač njezine biti. Vječno istraživanje životnih pojava, vječno proučavanje svjetskih problema, vječno zobanje po polju znanja ubiše to jadno tijelo, koje bi bilo najsjernejše pokraj frule pastira. Kakav život bez daha, bez mira?«

Oprosti mi, druže i prijatelju! Bio si nam osnivač i prvi predsjednik, pa je i pravo da se izjadamo. Vegetarijanci su svog sadanjeg predsjednika ovlastili da požali žrtvu snažnog Ti uma. Tvoj primjer ih puti k umjerenom stavu bez obzira na to, što si stekao slavu. Harna im je duša, jer dobro znaju, da si propagirao njinu ideologiju. Ponosi ih lovori, što Ti ovi glavu, jer su svijesni moći po beskrvnoj hrani. Sudbina je htjela, da Te trgne nama, ali duša Tvoja ne ostaje sama. Mi smo s Tobom, Ivo, jer Te razumijemo. Mi smo Tvoji, Ivo, jer smo srodni duhom. Melem svome bolu naći ćemo u svijesti, da najbliži jesmo Tvome hladnom grobu. Po divnome danu sunčanoga sjaja nek se vine duša do svemirskog raja. Tvoje umno pero živjet će u nama, Tvoje živo slovo zujat će nam trajno. A kad opet sretneš svoju milu braću uvidjet ćeš i sam da je promašen život. Kad mi stisneš ruku sjetit ću Te riječi: da je život sretan samo onda, kada ga vodi harmonija sila.«

Mir pepelu dra Ive Pilara!

SADRŽAJ: Ratimir Stefanović: Na jednoj našoj nepoznatoj planini (str. 297.) — Dr. Josip Poljak: Nekoje pećine zagrebačke i samoborske gore (Svršetak. Str. 305.) — Gjuro Pany: Prva noć u planinarskoj kući na Orjenu (str. 314.) — Jakob Š: Aforizam (str. 317.) — Izleti, proslave i izložbe (str. 318.) — Društvene vijesti (str. 323.) — Listak (str. 334.) Iz časopisa i novina (str. 342.) — Razne vijesti (str. 343.).

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.—; za dake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—. Preplatu, reklamacije i rukopise prima HPD središnjica u Zagrebu, Samostanska ulica 2a. — Odgovorni urednik: Dr. Ante Cividini. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d., Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskara odgovara I. Ivanković, Selska c. 47.